

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

אילו קירבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו. הנה הקירבה לפני הר סיני ודאי עניינה הכנה לקבלת התורה, א"כ מה מעלה בה בפני עצמה עדי נאמור כלפיה דינו. ולפרש מחמת תועלויות הנולדות ממנה כבדרך אגב וכמשאצ"ג - כגון רפואת החולים או אפי' אחדות ישראל ב'ויחן' - דוחק בלתי מתקבל הוא כמובן.

אכן, ידועים דברי החסיד יעבץ בביאור המשנה באבות פ"ג חביב אדם שנברא בצלם חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, והמבואר בדבריו שאם כי צלם הוא ענין גדול מאוד הכולל אפשרות להשכיל הרבה מאוד בטבע אשר תחת השמש, גם להעמיק חקר במהותו אם לב טהור לו, מ"מ אין ערוך למעלת ישראל שנקראו בנים למקום, שעניינה הוא חלות עליהם 'הענין האלקי'. זוהי מהות עליונה הכוללת את מעלת הצלם כולו כאמור, אולם משייכת את בעליה גם ובעיקר למרחבים הרוממים והאצילים שמעל הטבע. זה עוד לפני 'חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה'.

כלומר יתכנו שני בנ"א מעולים, אך חלוקים במהותם חילוק עצום הנבחן על פי מקום נטייתם והשתייכותם. "אמר רבי ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא איש צדיק נקרא איש אדמה אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלקים" (בר"ר לו ג).

קדושת כנסת ישראל קובעת אותה כמהות אחרת, מהות שיש לכל תנועה בה משמעות, אשר בעצם עצמותה יש לה חלק לעוה"ב, כדוגמא לכך - פרוטה הנופלת מן הכיס נחשבת צדקה (רש"י פר' כי תצא עה"פ 'ושכחת עומר'), לעומת 'חסד לאומים' - אפי' כשעל פניו הוא בכוונת חסד - 'חטאת'.

לפי"ז יש לפרש שכבר הוייתנו כמוכנים לקב"ה מהווה - מעצם מעלתה של מוכנות זו - קשר בינינו ובין התורה, קשר גם אל מי שאצלו ית' היתה אמונה, היתה אצלו שעשועים קדם מפעליו מאז - בורא העולם אשר בה הסתכל ובראו. זהו קשר סגולי הטובע בנו הנובע מעצם היותנו צלם אלקים בנים למקום מוכנים לחול בנו הענין האלקי. זוהי מעלת קרבנו לפני הר סיני עוד לפני מתן תורה בפועל [שאר המעלות והתועלויות הינן או חלק ממהות מעלה זו או פועל יוצא ממנה].

כבר ביצי"מ נקראנו בנים למקום, בני בכורי, ונעשינו מוכנים לקב"ה, בהוציא את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה. אכן כידוע זו היתה אתערותא דלעילא ועדיין הוטל עלינו לקנותה בעצמותנו בימי הספירה עד הגיענו לפני הר סיני.

בחו"ל מלא שמספר בני ישראל ששים רבוא. הן אמנם היו בכל דור הרבה יותר, וכבר לדור המדבר נאמר 'ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב', אלא מספר זה מתייחס לעיקר הבנין, שדרתו ופנימיותו. וכשם שכ' הר"מ (סוף שמיטה ויובל) - כלפי שבט לוי שהם חיל ה' והוא חלקם ונחלתם - דלא שבט לוי בלבד אלא כל מי שנדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל וכו' הר"י נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעלמי עולמים, כך ביד כל אחד לבחור ולקבוע את מעמדו אם כחלק מעצם הששים רבוא או סביב להם [כן גם הערב רב דהאינא לא אם הם צאצאיהם ייבחנו אלא באחיותם במהות דרכם].

אמנם, החידוש במתן תורה הוא שזכינו לאיחוד גמור עמה ועם נותנה, כביכול לי אתם לוקחים. יום חתונתו. כל תנועה שלנו תנועה של תורה היא לטוב ולמוטב, ולאיחוד זה היא הערגה העצומה ולזה היא ההכנה מיציאת מצרים אשר באה לידי ביטוי במצות ספירת העומר.

איסור עשית נקב - העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, כגון נקב שבלול התרנגולים שהוא עשוי להכניס אור ולהוציא הבל, חייב משום מכה בפטיש, ואפי' בלול שאינו מחובר לקרקע שאין בעשית הנקב משום בונה חייב משום מכה בפטיש, וחכמים גזרו אף על נקב העשוי רק להכניס או רק להוציא. וכן כל העושה נקב בין בעץ בין במתכת בין בבנין בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש, ובלבד שיכוון לאיזה תועלת, דבדרך השתתה הוי מקלקל ואסור מדרבנן, וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבים עליו, והיינו בכלים, דבזה יש לנקב שם פתח, אבל בשאר דברים בעינין רק שיהיה דרך לעשות כזה נקב לאיזה תשמיש, וכל דבר שהוא גמור מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב. ואם תקע מסמר לתלות עליו חייב משום מכה בפטיש, והעושה נקב בקרקע הבית כדי שיצאו המים חייב משום בונה. (מ"ב ס"ק ח').

חבית המחזקת מ' סאה (היינו אמה על אמה ברום שלש אמות, עם עובי הדפנות, בלא עובי הלבזבזים והרגלים), אינה נחשבת ככלי אלא כאהל, ואסור בה אפי' בנין וסתירה כל דהו, ובחבית רעועה המחזקת מ' סאה, יש להקל לסתירה ע"י נכרי.

הוצאת סכין התקוע בחבית או בכותל - סכין התקוע בחבית בחזקת באופן דהוי פסיק רישיה שהנקב יתרחב ע"י ההוצאה, לדעת השו"ע אם אינו מכוון להרחיב את הנקב מותר להוציא את הסכין, (וכן הדין בספסל או בכל דבר תלוש ואף בחבית שאינה מחזקת מ' סאה מותר, סעיף י"ב). ולדעת הרמ"א אף באינו מכוון אסור אי הוי פס"ר, ורק היכא שכבר הוציאו פעם אחת מבעוד יום דאינו פס"ר שיתרחב הנקב, מותר להוציאו, ומחלוקתם היא אם פס"ר אסור בדבר שהוא מדרבנן. אמנם בכותל מחובר או בחבית המחזקת מ' סאה, אם הוציאו והחזירו מבעוד יום מותר כיון דלא הוי פס"ר שיתרחב הנקב, ואם לא הוציאו והחזירו, (ונראה דה"ה אם הוציאו ולא החזירו) אף להשו"ע אסור, דהרחבת החור היא תולדה דבונה, (אמנם בכותל של לבנים שאין שורותיו מדובקות זו לזו, מותר להוציא אפי' אם לא הוציאו מבעוד יום). והנה המ"א והגר"א והגר"ע א"א סוברים שפס"ר אסור גם בדרבנן, ומ"מ כתבו המ"א והגר"א שלהוציא סכין מותר אפי' מכותל, כיון דהוי מלאכה שא"צ לגופה וגם זה מקלקל וגם זה כלאחר יד, וכן מצדד הט"א, אמנם להחזיר אסור גם לשיטתם א"כ נתחב בכותל ב' פעמים מבעוד יום, אך למעשה אין להתיר בכותל, ורק בחבית יש לסמוך על השו"ע במקום שיש צורך גדול.

נקב שנסתם ובא לפותחו, אם הנקב נמצא למטה מן השמרים אסור לפותחו אפי' בנקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא, ואפי' היה ברזא באותו מקום, דלמטה מן השמרים שכל כובד היין עליו צריך סתימה מעלייתא וחשיב פותח מחדש, ואם הוא למעלה מן השמרים מותר לפתחו אפי' נקב גדול, ואפי' במקדח מותר לפתחו בין נקב גדול בין נקב קטן (ולכן מותר לנקוב בפקק שעם אפי' בכלי המתוקן לכך), ובלבד שלא ירחיבו יותר ממה שהיה בתחילה. וי"א שרק בחבית של חרס מותר לנקוב נקב ישן, אבל בחבית של עץ אסור. ובא"ר ובנחלת צבי פסקו כדעה ראשונה, אבל בפמ"ג ובח"א משמע שיש לחוש להחמיר כדעת ה"א, והגר"א כתב שיש להקל במקום צורך גדול.

ברזא שנחבית שא"א להוציאה מותר להכות בה ע"י ברזא אחרת [להוציא את השבורה ולהכניס את השניה] כדי לשתות יין בשבת, ובלבד שהברזא הראשון לא יהיה כנגד השמרים. מותר לתת קנה חלול בחבית או בברזא כדי להוציא דרכם את היין, אע"פ שלא היו שם מעולם, ואינו יודע אם המידה מתאימה, כיון שזה עומד לכך, ואע"פ שהקנה חסר תיקון מותר, ואין חוששים שיתקנו, ומ"מ לתקוע בחזקה ביתדות אסור. אבל עלה של הדס שהוא עשוי כמורזב אסור, ובטעם האיסור השו"ע כתב שנראה כעושה מרזב, ולרמ"א הטעם גזירה שמא יקטום, וכ"כ הרא"ש והטור, וכתב הרמ"א שלכן אם יש לו הרבה קטומים מותר, ובר"ח משמע שרק אם זה מונח בחבית מבעוד יום מותר.

דיני בונה וסותר

ספסל שנשמטה לו רגל אחת אסור להחזיר את הרגל למקומה אפי' בצורה רפויה גזירה שמא יתקע, ויש אוסרים אף להניח את הצד השמוט על ספסל אחר, או לטלטל את הספסל, וכן סתם הרמ"א, ומ"מ אם ישב עליו מבעוד יום כשהוא סמוך על ספסל אחר, מותר לסומכו גם בשבת.

חיבור חתיכות עץ - התוקע עץ בתוך עץ, בין שתקע ע"י מסמר, בין שתחבו בעץ עצמו בחוזק עד שנתחבר, בין בבנין בין בכלי, או שתקע את העץ בתוך הקרדום, או שתקע יתד בתוך הבית יד של הקרדום כדי להדקו, הרי אלו תולדת בונה. והמפרק עץ תקוע חייב משום סותר, ובלבד שיתכוון לתקן.

כסוי קרקע החצר - חצר שנתקלקלה במי גשמים אסור לכסותה בדבר שהוא מבטלו שם, כגון טיט עפר וצורות, דדמי לבנין, (ומ"מ מותר לפזר חול בבית כדי לכסות את הרוק), אבל לזרות תבן בחצר (שאינו מבטלו שם כיון שהוא ראוי למאכל בהמה והסקה), מותר ע"י שינוי, והיינו שייבא תבן ע"ג קופה הפוכה, אבל ביד או בסל וקופה אסור משום עובדין דחול, וע"י נכרי שרי אף ביד, אם יש בזה צורך הרבה, ככל שבות דשבות.

סימן שי"ד

בנין וסתירה בכלים

אע"פ שאין בנין וסתירה בכלים, מ"מ בנין וסתירה גמורים שייכים גם בכלים, ולכן כלי שלם אסור לשבור, (ומטעם זה אסור גם לשבור מנעול, וכן אסור להסיר את ראש הכלי כדי להוציא את מה שבתוכו, אבל כלי העשוי משברי כלים מודבקים מותר, שכיון שהוא כלי גרוע אין בו משום סותר, וכן חבל וכדומה הסוגרים כלים מותר לחותכם וכדומה, אבל בכלי המחובר לקרקע אסור.

אסור לעשות נקב בכלי משום שזה סתירה, (ובנקב יפה יש איסור מכה בפטיש, וממילא זה אסור גם בכלי העשוי משברי כלים מודבקים), וגם הרחבת נקב קיים אסורה, וממילא סכין התקוע בכותל או בכלי לפעמים הוצאתו אסורה משום שההוצאה מרחיבה את הנקב, ואם הנקב היה פתוח ונסתם ורוצה לפותחו הדבר תלוי בחוק הסתימה שהיתה. כמו כן יבואר האם מותר להכניס קנה חלול או עלה של הדס לתוך נקב שבכלי, או לא.

עוד יבואר מתי שייך בכלים וכדומה איסור טוחן או מחתך או איסור מתיר או איסור מורח.

אין בנין וסתירה בכלים, והני מילי שאינו בנין ממש, אבל בנין גמור וסתירה גמורה שייכים גם בכלים, וכדלהלן.

סתירת חבית שלימה - חבית שלימה אסור לסותרה אפי' אם היא קטנה, ואפי' בענין שאינו עושה כלי אסור לשבורה, ואף שסותר שלא ע"מ לבנות פטור, מ"מ גם מקלקל אסור מדרבנן ואפי' מקלקל לצורך שבת אסור, ואפי' לנקוב בה נקב שאינו יפה לפתח אסור, וכן אסור להרחיב נקב שיש בה, ואפי' אינו ראוי עדיין להכניס ולהוציא אסור מדרבנן. ולהתני ראש המגופה מותר, כיון שאינה מחוברת לחבית. והגר"א סובר כשיטת הפוסקים שסוברים שאף בכלי שלם אין סתירה בכלים, אא"כ עושה כלי ע"י השבירה, שבזה חייב לכו"ע משום מכה בפטיש. חביות קטנות של מרקחת אסור להסיר מהם את החישוקים [שמחברים את הנסרים], דכיון שדרך לעשותם כך הוי ככלי שלם, וע"י נכרי או בקשור ע"י חבלים מותר.

סתירת חבית שנשברה ותיקונה (מוסתקי) - חבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת, יכול לשברה כדי לקחת מה שבתוכה, (והפמ"ג מצדד שמותר לשבורה אף במקום שאינו מדובק בזפת), ובלבד שלא יכוון לעשות נקב יפה שישמש לפתח, דיש בזה איסור תורה משום מתקן מנא, ואם הנקב אינו ראוי להכניס ולהוציא אסור עכ"פ מדרבנן. וכן אסור להתני ראש החבית אם הוא מכוון ליפות השבירה כדי שתישאר כלי.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ובאשר כבר הזכרנו וביארנו כמ"פ את המבואר בחז"ל שאיסור ריבית שנתנה לנו תורה נובע ממעלתנו שזכינו לה ביצי"מ נעורר דרכנו ענין הלכתי בהלכות חמורות אלו, אם כי נשוב ונדגיש שהדברים אינם נכתבים בכדי לקבוע הלכה למעשה אלא לעורר בבחינת תן לחכם ויחכם.

יש לדון באחד שלוח מחבירו תיקוף בנסיעה כשעלות הנסיעה עלתה 6 ש"ח, האם מותר לו להחזיר לחבירו תיקוף כשעלות הנסיעה היום 8 ש"ח.

הנה יש לברר האם ערך צבור שמוטען בכרטיס מוגדר ככסף, והכרטיס רב קו הרי הוא כארנק שמחזיק את הכסף, או שהוא מוגדר כזכות נסיעה, וכרטיס הרב קו הוא כשטר המוכיח את זכות הנסיעה, דאי הגדרתו ככסף א"כ כשמתקף עבור חבירו הרי זה נחשב שמלוח לו את סכום הנסיעה, ואם תיקף לו בזמן שהנסיעה עלתה 6 ש"ח ובא הלוח להחזיר לו תיקוף כשהנסיעה התייקרה 8 ש"ח הרי זה מוגדר שמחזיר לו 8 ש"ח עבור הלואה של 6 ש"ח ואסור משום ריבית, אבל אם התיקוף מוגדר לזכות נסיעה א"כ כשמתקף עבור חבירו ה"ז חשיב שמלוח זכות נסיעה, וכשחבירו מתחייב להחזיר לו בנסיעה, הרי זה כהלואת סאה בסאה דקיי"ל סי' קס"ב ס"ג דביצא השער מותר, וכיון שעלות הנסיעה יש לה שער קבוע מותר ללוח להחזיר בנסיעה אף לאחר שהתייקר מחיר הנסיעה.

ואמנם בעבר כשהשתמשו בכרטיסיות דנו את הניקובים שבכרטיסיה לזכות נסיעה והתירו להלוות ניקוב ולפרוע בניקוב אחר אף אם התייקר מחיר הנסיעה בנתיים, אכן לענין רב קו לכאורה חלוק הוא, דאמנם אם הערך צבור היה שמור לפי יחידות של נסיעה היה מקום לדון לראותו זאת כזכות נסיעה, אבל מכיון שהוא שמור בערך של כסף, ומי שנשאר לו בערך צבור פחות ממחיר הנסיעה אינו יכול לממש את הכרטיס, וכמו"כ מי שהטעין את הכרטיס קודם התייקרות המחירים, צריך לשלם לאחר ההתייקרות לפי שעת היוקר, ואין שום משמעות למה שהטעין קודם, הרי זה מוכיח שטעינת הרב קו אין משמעותה רכישת זכות נסיעה, אלא שמירת הכסף בתוך הכרטיס, וממילא הדלוח מחבירו תיקוף נחשב [מדין ערב] שלוח את הכסף ששילם עבורו לנסיעה וצריך להחזיר לו לפי מחיר עלות הנסיעה שהיה בזמן שנסע ואם המחיר התייקר אינו יכול להחזיר לו בתיקוף אלא בדמי הנסיעה ששילם עבורו בלבד,

ובאמת שכבר דנו על הטענת הרב קו האם שרי להטעינו כשמקבל הנחה בזמן ההטענה, שהרי אם דנים את הטעינה ככסף נמצא שכשמשטעין 100 ומוגדר שמקבל 150 (בוה עצמו לא היתה נפקותא באשר אף שמחיר הנסיעה הוגדר גבוה הרי שבפועל כולם קיבלו 'הנחה') וכאשר העלו מחיר ע"י ששינו את ההגדרה שמי שמשטעין 100 מקבל 100 (היינו שביטלו את ה'הנחה' הקבועה) הרי יש כאן תוספת דמים בעבור ההלואה, והתירו זאת כיון דיכול לממש את כל הנסיעות מייד וממילא דאין רואים את תוספת דמים עבור האגר נטר, ואף שבריבית דאורייתא אין להקל על פי זה מ"מ כאן שהנידון בריבית דרך מקח שרי, אבל לענין הלואת נסיעה מחבירו דלא מהני סברא זו צריך להחזיר לפי ערך הנסיעה בזמן ההלואה.

ברם יש לדון לאידך גיסא דגם הטענת רב קו נחשבת קניית זכויות נסיעה בסכום מסויים [ומסוכם שמתחת סכום מסויים א"א לממשה]. שהרי חברת הנסיעות או המדינה (לכא' תלוי מי מקבל את הכסף, כיום המדינה, אך למרות זאת טוענים דיינים חשובים שחברת ההסעות היא מספקת השירות, ואכמ"ל) אינה מחוייבת לספק נסיעה בעד הכסף ולא חייבת ולא רשאית להחזיר כסף, וא"כ הוי כפסיקה שיכולה לחזור בה אם תקבל מי שפרע (אם כי חוקיהם לא מאפשרים לה לחזור), דפחות מסתבר לומר דחשיב שלוותה כסף ומחוייבת כסף בצורה של נסיעה בגדר 'אל תפרעני אלא בנסיעה' ולא תוכל לחזור בה אפי' אם תקבל מי שפרע.

א"כ כאשר מתקף עבור חבירו הוי כאומר לחברה תפרעי חובך לי ע"י שחבירי יסע, והוי כנתן לחבירו נסיעה וחבירו מתחייב לו שכאשר יקנה זכויות נסיעה יורה לחברה לפרוע לו נסיעה ע"י שהמלווה יסע, והוי כסאה בסאה דשרי ביצא השער.

הסרת ראש חבית - מותר להתיז ראש חבית (גרועה שדיבק שבריה בזפת) בסייף (דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו), אם עושה כך מפני האורחים, דאין כוונתו לפתח אלא שיוכל לקחת בקלות מה שבתוכה, וכן מותר לקרוע עור מעל פי חבית של יין, ובלבד שלא יתכוון לעשות כעין מרזב, והתזת ראש המגופה שאינה מדובקת בחבית מותר גם בחבית שלימה.

עשית נקב בחבית - אסור לעשות נקב חדש בחבית ואפי' בראשה, ואפי' בחבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת, ואפי' ברומוח שעושה נקב גדול שאינו דומה לפתח אסור, ואפי' נקב קטן שאינו עשוי להכניס ולהוציא אסור מדרבנן. ולענין מגופה, אם נוקבה מצידה אסור כמו בחבית, ואם נוקב מלמעלה מותר אפי' בחבית שלימה, (ומסתבר שמותר לכו"ע אפילו שלא בפני האורחים), אמנם אם הנקב עשוי להכניס ולהוציא אסור מדרבנן.

פתיחת סוגר של כלים - כלים שהכסוי שלהם סגור בקשרי חבלים (-חותמות שבכלים) מותר להתירו כיון שהוא עשוי לפותחו תמיד ואינו קשר של קיימא, וכן מותר לחותכו בסכין דאינו סתירה גמורה, וכן מותר להתיר קליעתו, (והרמב"ם אוסר להתיר קליעתו).

אבל שבירת או פקיעת פותחת (-מנעול) של עץ או מתכת הוי סתירה גמורה האסורה גם בכלים, וכן אסור להסיר את הצירים שמאחורי התיבות אם נאבד המפתח, וכן המחזיר דלת על צירה יש בזה משום בנין, ויש מתירים להסיר את הצירים כיון שאינו שובר שום דבר, אמנם לכו"ע אסור לקבוע צירים או מנעול לכלי ע"י מסמרים, ואפי' ע"י נכרי, דהוי מלאכה דאורייתא. ויש מתירים לשבור פותחות של כלים, וכתב השו"ע שאפשר להתיר ע"י נכרי, ויש מתירים ע"י נכרי רק במקום הפסד מרובה, או שהוא ממחר מאד לצורך מצוה. וכל זה לענין שבירה, אבל לפתוח בסכין או במחט גדולה מותר אפי' בדלת של בית.

כלים העשויים מכפות תמרים וגרגורות, שאינם כלים גמורים, מותר לשבור אפי' את הכלי עצמו, דזה דומה לשובר אגוזים כדי לאכול את הפרי שבפנים, (והפמ"ג מסתפק במחצלת שתופרים בה פירות).

קשרי השפוד שקשורים בבשר צלוי מותר לחותכם, כיון שזה תלוש, ואינו מקפיד על המידה. וכן פירות שקשורים או תפורים יחד בחוט מותר להתיר או לחתוך את החוט.

המבקע עצים לחתיכות גדולות אסור מדרבנן משום עובדין דחול, ובחתיכות קטנות חייב משום טוחן, ואם הוא מקפיד על המידה אף בחתיכות גדולות חייב משום מחתך, ולכן מי שאנסוהו נכרים לחתוך עצים בשבת, מוטב שיבקע אותם לחתיכות גדולות ולא ינסר אותם, דעל נסירה חייב משום טוחן.

חותמות שבקרקע והיינו דלתות של בורות וכדו' הקשורים בקשרי חבלים, אם הקשר עשוי להתירו בשבת מותר אף להפקיע את החבל או לחותכו, ואם הקשר עשוי להתירו במוצאי שבת מותר להתיר את הקשר כיון שאינו של קיימא, אבל אסור להפקיע את החבל או לחותכו, ואם אין דעתו להתירו אף במוצאי שבת אסור אף להתירו.

סתירות נקב החבית - אסור לתת שעוה בנקב החבית כדי לסותמו, מפני שהוא ממרח, (אף היכא שהכינה מאתמול ומותרת בטלטול ולא הוי מוקצה), ושומן וחלב דינם כשעוה, וכן אסור לתת בנקב שמן עב גזירה אטו שעוה, ואפי' בהנחה בעלמא אסור, ואין חילוק בזה בין ת"ח לעם הארץ. ולתת בנקב שאר דברים שאין בהם משום מירוח, לדעת השו"ע אם אין היין יוצא מהנקב מותר אפי' להכניסם לתוך הנקב, והאחרונים כתבו שהעיקר כהרמב"ם שאוסר לתת בתוך הנקב משום דהוי כעין בונה. ואם היין יוצא מהנקב אסור אף לשו"ע משום דמחזי כמתקן, ומ"מ בדבר שדרך לסתום בו מותר. ולתת בדרך הערמה לומר שאין כוונתו אלא להצניעו אסור, כיון שבאמת כוונתו לסותמו, ואם הוא ת"ח מותר, דאין לחוש שיעבור על איסור אחר בלי הערמה, וכתב המ"א שאף בזמננו שייך ת"ח לגבי דין זה, ויש חולקים.

סימן שט"ו

עשית מחיצה בשבת

אסור מן התורה לעשות אהל קבוע בשבת, וזה תולדה של מלאכת בונה, והסותר אהל קבוע חייב משום סותר, וכן מחיצה קבועה אסור לעשותה בשבת (המ"א בתחילת הסימן כתב שזה דאורייתא, ובדעת רש"י י"א שזה מדרבנן), אמנם אהל או מחיצה עראיים (לזמן מועט) אין בהם

איסור דאורייתא, וחכמים גזרו לאסור באהל עראי, ולענין מחיצת עראי דעת רש"י שבוה לא גזרו כלל, ודעת ר"ת וכן הלכה שמחיצה הנעשית להתיר טלטול וכדומה אסורה מדרבנן.

איזה מחיצה מותר לעשות בשבת - מחיצת עראי, שהיא עומדת ואין לה גג טפח, כגון מחיצה העשויה לצניעות בעלמא להפסיק בין אנשים לנשים, מותר לעשותה בשבת, אבל מחיצה המתרת סוכה או טלטול אסור לעשותה בשבת, וכדלהלן.

תלית פרוכת על ארון הקודש - מותר לתלות פרוכת על ארון הקודש, אפי' אם אין לה חוטים שעל ידם קל לפושטה. (סקל"ט), וכמה אחרונים מקילים בזה אפי' אם אין דלת לארון הקודש, וכתב השו"ע (סעיף י"ב) שצריך להיזהר שגם בשעה שתולה את הפרוכת, היא לא תתקפל בצורה שהכפל יהיה טפח, (דאף שהמקום המקופל אינו קשה כגג, מ"מ כיון שכונתו למחיצה גרע טפי), ולכן אם הפרוכת גדולה יתלו אותה שניים, אבל אחד אסור לתלותה, ומטעם זה יש שנמנעים קצת לתלות פרוכת בשבת.

מותר לעשות מחיצת עראי לפני החמה או הצינה או לפני הנרות שלא יכבו מהרוח, אבל מחיצת קבע אסור, ואם קושר וילון בעניבה מכל הצדדים שלא יזוז מהרוח, לכא' יש בזה סתירה בדברי המ"א, ובשער הציון מחלק שאם היא עשויה לכמה ימים או שהיא עשויה לסתום פתח של בנין קבוע, חמיר טפי.

תלית וילון בפתח - מותר לתלות וילון לפני הפתח, (אפי' אין לו חוטים שעל ידם קל לפושטו. סקל"ט), אם הוילון נע ונד ברוח מצויה ואינו מעכב את העוברים ושבים, ומותר אפי' לקבועו שם, אבל אסור לחברו למעלה ולמטה ובצדדים באופן שאינו זז ממקומו, ומשמע בפמ"ג שזה אסור מדאורייתא, ומ"מ נראה שזה דווקא אם דרך הוילון להיות סגור כמה ימים, אבל אם דרך לפותחו תמיד אינו אסור מן התורה, ואפשר דאפי' מדרבנן אין בזה איסור.

מחיצה של אבנים - איתא בביצה שמותר לצדד ביו"ט אבנים של בית הכסא, שאף שמחיצה בלא גג אסורה משום בנין עראי, הכא משום כבודו לא גזרו. ומשמע שמחיצת עראי אסורה אף בלי גג, ואפשר דמחיצת אבנים שאני לפי שהיא דרך בנין קבע, ולפי זה אסור לעשות מחיצת עראי מאבנים או לבנים, ויותר נראה דשם האיסור משום גזירת איצטבא, אבל במחיצה העשויה להפריד בין רעשיות, והיא עעראית ואינה מחיצה המתרת, מותר.

מחיצה המתרת - אסור לעשות בשבת מחיצה שבאה להכשיר סוכה (כגון שעושה לסוכה דופן שלישית), או להתיר טלטול. (ואף אם יש לה חוטים שעל ידם קל למשוך את המחיצה אסור, ויש מקילים בזה. סקל"ט).

אסור לעשות מחיצה כדי להתיר תשמיש או עשית צרכיו, והיינו דאסור לשמש בפני אור הנר, ובפני ספרים אסור גם לעשות צרכיו, ואם עושה מחיצה גבוהה עשרה מותר לעשות צרכיו, או לשמש אם מאפיל בטליתו, אפי' אם הנר או הספרים נראים (ובשל"ה משמע שאף במאפיל בטליתו יש לזהר מאד), ואז צריך שהמחיצה תהיה קשורה באופן שלא תזוז מחמת רוח, ומחיצה כזו אסור לעשות בשבת. וכתב המ"א שאם ע"י המחיצה אין נראה הנר או הספרים, שאז יש להתיר מדין כיסוי וא"צ שתהיה המחיצה גבוהה י', מותר לעשותה אף גבוהה י' וקשורה, (וכתבו האחרונים שבאופן זה צריך עוד כיסוי על הספרים), ויש אחרונים האוסרים גם במחיצה כזו, דסוף סוף היא מתרת, ובשעת הדחק יש להקל, ומ"מ לכסות הספרים בב' כיסויים ודאי מותר, דלא הוי מחיצה כלל. ובנשמת אדם מצדד שבמקום שיצרו תוקפו והנרות דולקים, ויש לחוש ח"ו למושז"ל, או שישמש לאור הנר דאיכא סכנה, אפשר לסמוך על הפוסקים המתירים לעשות מחיצת עראי, או לפשוט מחיצה מתקפלת אף שלא היתה פתוחה טפח מערב שבת, וכן הוא מתיר כשיצירו תוקפם, אפי' אם אור הנר נראה למעלה מהמחיצה, אבל בלאו הכי חלילה להקל בזה.

אם היה מערב שבת מחיצה טפח מותר להוסיף עליה בשבת, ובמ"א איתא שצריך טפח מן הצד, אבל בב"י איתא שאם היתה המחיצה פשוטה טפח מלמעלה, מותר לפושטה בשבת לכיוון מטה, ובתו"ש הקשה שטפח מלמעלה לא חשיב מחיצה כלל, דבעינן עשרה, והפמ"ג והגר"ז והלבושי שרד מתירים גם בזה. ומחיצה מתקפלת, אם היא מקופלת לגמרי, אף שע"י הקיפול יש יותר מטפח לא מהני, כיון שזה לא נעשה בשביל מחיצה.

סדינים המצויירים - מותר לתלות סדינים על הכותל לנוי, אפי' אם קובעם באופן שאינם זזים ממקומם, כיון שאינם נעשים כלל למחיצה.

עשית אהל בשבת

כללי האיסור - העושה אהל קבוע, וכגון שפורס סדינים וכדו' כדי שיאהילו על מה שמתחתניהם, ועושה אותם כדי שיתקיימו, הרי זה תולדת בונה, והסותרו חייב משום סותר, והמוסיף על הבנין אפי' משהו חייב. וחכמים אסרו עשית

גמ"ח אושר בכבוד (ת"ר)

אושר בכבוד

חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שער זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

office@osher-b.org

וסתירת אהל עראי גזירה אטו אהל קבע. ואפי' עשה גג בלי מחיצות אסור, כיון שאם עושה עניבה כדי שיתקיים לזמן מרובה חשיב אהל קבע וחייב מן התורה, ולכן אסרו חכמים גם בעושה לשעה, אמנם חכמים לא אסרו כשעשה רק גג אלא היכא שעשאו להגן מפני החמה והגשמים וכדו', אבל בלאו הכי אסור רק אם עושה גם את המחיצות, ואם כבר היו קבועים שם מעיקרא אפי' ד' מחיצות לא אסרו, וכן לא אסרו חכמים אלא כשעשה קודם את המחיצות ואח"כ את הכסוי, אבל אם עשה קודם את האהל לא אסרו, וי"א שאין האיסור אלא כשהוא צריך לאויר שתחת האהל, וכדבריהם פסק השו"ע.

תוספת על אהל עראי - אם היה מערב שבת אהל טפח מותר להוסיף עליו בשבת, דמוסיפין על אהל עראי בשבת, (וטפח היינו טפח שהאהל פרוס בו, אבל מחצלת מגולגלת אינה מצטרפת לטפח, ומ"מ יש מהאחרונים שכתבו דאסור להניח מחצלת מגולגלת בכונה להאהיל). ולכן עץ שצידו האחד תקוע בדופן הספינה, והוא כפוף, וצידו השני תקוע בדופן השני, (והיו רגילים לעשות הרבה עצים סמוכים זה לזה) אם יש ברוחב אחד העצים טפח, או שיש שני עצים שאין ביניהם ג' טפחים (דאמרינן לבוד), נחשב שכבר יש אהל, ומותר לפרוס עליהם מחצלת בשבת. וכן הדין בעריסת תינוק שיש עליה חישובים ופורסים עליהם סדין להגן מפני הזבובים, מותר רק באופן הנ"ל. וכן אסור לפרוס סדין על העגלה, אם לא היה פרוס כבר מערב שבת ברוחב טפח. (ודברים אלו אינם נחשבים אהל קבע, כיון שעושים אותם לפי שעה, ולא להתקיים).

העמדת מיטה בשבת - אם רגלי המיטה כבר מונחים מותר להניח את הקרשים למעלה, (אמנם אם המיטה רחבה ביותר אסור לדעת המ"א, עיין לקמן בדין כסוי כלים), אבל אסור להניח את הרגלים ואח"כ להניח עליהם את הקרשים, דהוי דרך בנין, אלא ישים את הקרשים תחילה ויאחזם באויר, ואח"כ יניח מתחת את הרגלים. וכל זה כשהרגלים הם קרשים מחוברים כמו קרשים של תיבה, והקרשים מגיעים עד הרצפה או סמוך לה ג' טפחים (דאמרינן לבוד, וא"צ שיהיו המחיצות גבוהות עשרה, ואפי' בגובה טפח אסור), אבל רגלים של מיטות שלנו שאין להם מחיצות, מותר בכל גוונא. ואם יש קרשים רק משני צדדים ג"כ אסור, כיון שהדרך להשתמש באויר שתחת המיטה להנחת נעלים וכדו', ואם אין בכלל מחיצות, טוב להחמיר בזה לכתחילה, אם לא בשעת הדחק.

מיטה שהיא מסורגת בחבלים ויש לה מחיצות המגיעות לארץ, אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים, אסור לפרוס עליה סדין כשהעמיד אותה עכשיו במקום זה כדי לפרוס עליה סדין, אא"כ יאחזו סדין או כר באויר ויכניסו מתחת את המיטה, וכן אסור להוריד מעליה את הסדין, ואם המיטה עמדה במקום זה כבר מבעוד יום, מותר לפרוס עליה סדין, אבל להוריד אסור, ואם יש בין חבל לחבל פחות מג' טפחים אפי' רק במקום אחד, או שהיה עליה כר או כסת, או בגד פרוס בשיעור טפח, או שאין לה מחיצות, מותר לפרוס סדין על כל המיטה.

העמדת שלחן בשבת - השו"ע מתיר בשלחן להעמיד את הרגלים ואח"כ את דף השלחן, וכתב הט"ז דהיינו אפי' כשיש מעט מחיצות, כיון שאין דרך להשתמש באווירו, ורק אם יש מחיצות מכל הצדדים אסור, ויש אחרונים שמצדדים להקל גם כשיש ד' מחיצות, אם אין דרכו להשתמש שם, ובשו"ע משמע להחמיר בזה, ועל כן ודאי נכון לאחוז הדף באויר ואח"כ להכניס את הרגלים, ומ"מ כל זה כשמטלטל את הרגלים ממקום אחר כדי לשים עליהם את דף השלחן, אבל אם הרגלים מונחים במקום אחד מותר להניח את הדף אפי' אם יש מחיצות מכל צד. וכל זה ברפוי, אבל אם הדף מהודק על הרגלים אסור משום בנין, ואם דרכו להיות מהודק ג"כ יש להזהר בזה גזירה שמא יתקע. ומותר לפרוס **מפה** על השלחן אפי' אם המפה מגיעה סמוך לקרקע, כיון שאינו צריך לאויר שתחת השלחן, ועוד דכיון שמה שמונח על השלחן אינו אהל כיון שאין חלל בינו לבין השלחן, מותר גם היוצא ממנו.

סתירות פתח הארובה - כתב המ"א דאפשר דאסור לסתום את הארובה בכר וכדו', דכיון שיש לארובה מחיצות הוי כעושה אהל, ואם החור אינו רחב ג' טפחים, לתו"ש מותר, ולפמ"ג דבר זה אינו פשוט, והסומך על התו"ש לא הפסיד. ואם נקב הארובה הוא בכותל מן הצד מותר לסותמו בכר אף ברחב ג'. ואם קבועה חתיכת פח בארובה מותר לסתום בה, דכיון שהיא קבועה הוי כדלת. ואמנם כל זה כשאין גחלים לוחשות בתנור, דאי לאו הכי אסור לישראל לסתום את החור בכל גוונא, כיון שגורם כבוי לגחלים, ואף דאינו מתכוון, פסיק רישא הוא.

פתירת אהל מקופל - כסא העשוי פרקים עם מחיצות, וכשפותחים אותו נפתח העור ונפשטים המחיצות, וכשסוגרים אותו העור נסגר, מותר לפותחו בשבת, כיון שהוא עשוי ועומד מבעוד יום. ומטעם זה מותר להעמיד את החופה אם היתה קשורה בכלונסאות מבעוד יום, או לפתוח קרש המחובר לכותל של בית הכנסת, שמניחים עליו ספרים, (ואמנם זה מותר בלאו הכי, דדבר שאין כוונתו לשם אהל, מותר לעשותו אם אין לו מחיצות).

מיטת ברזל המקופלת על הכותל שייך בה כמה חששות: א' אין להתיר מטעם שהיא קבועה כבר בכותל מבעוד יום, כיון שהסדין לא היה עליה מבעוד יום. ב' גם אם השליבות רחוקות ג' טפחים, מ"מ אם יש למיטה אפי' רק שתי מחיצות בשיעור כל דהו, אם הם בתוך ג' טפחים סמוך לקרקע הוי כלבד ואסור. ג' גם היכא שפורס את הסדין ואח"כ פותחים את המיטה, י"ל דאסור משום טירחא, ואף כשיש אורחים שהתירו טירחא, מ"מ אם יש לו מיטה אחרת ודאי אין נכון לפשוט מיטה זו.

כשמסדרים חביות אחת ע"ג שתיים צריך לאחוז את העליונה ולהכניס תחתיה את התחתונות, אבל לא יניח התחתונות ואח"כ את העליונה, כיון שעושה אהל, והוא צריך לאויר שתחתיה כדי שלא יתעפשו החביות.

מותר **לסדר ספרים אחד מכאן ואחד מכאן והשלישי על גביהן**, כיון שאינו צריך לאויר שתחתיהם. והיינו כשהוא צריך ללמוד משניהם, או שהתחתון כבר היה מונח שם, דאל"כ על אף שרוצה להגביה העליון אסור אף בחול משום בזיון לספר התחתון, (ט"), אבל המ"א מצדד להתיר, וכן בחיי אדם כתב שיש להתיר.

אהל שאין טפח בגגו או אהל משופע שאין בג' טפחים הסמוכים לגג רוחב טפח, אפי' עשאו לקבע הרי זה אהל עראי, ופטור מחטאת, וה"ה לענין גובה המחיצות שיעורם טפח, אבל אסור לעשותו מדרבנן אפי' אם לא עשאו לקבע, וי"א שאינו אהל כלל ומותר לעשותו לכתחילה, ולפמ"ג היכא שעשאו לקבע לכמה ימים, לכו"ע אסור מדרבנן.

מטריה - הרבה מהאחרונים אוסרים לפרוסה בשבת משום אהל, ואף שאין לזה מחיצות והרי בדבר שכונתו להגן מפני החמה או הגשמים אסור אף בלי מחיצות, ולא דמי לכסא טרסקל כיון שצריך לקושרו ברצועות או להדקו מתחתיו בחוט של ברזל, ועוד דהכא אז דרך עשית אהל. וי"א שיש בפתירת מטריה חשש חויב סקילה, ועל כן השומר נפשו ירחק מזה מאד. ואם נושאה במקום שאין עירוב, יש בזה גם איסור הוצאה והכנסה.

משמרת שתולים אותה על פי החבית כדי לסנן בה שמרים, אסור לתלותה בשבת, מפני שהיא כאהל על הכלי. אבל לתלותה על איזה יתד בלי כלי תחתיה מותר, וכ"ש שמוותר לתלות כלי על יתד.

טלית הנתונה על המוט ומשולשלת משני צידיו על הארץ וישנים תחתיה מפני החמה, אם הטלית מקופלת ומונחת על המוט מערב שבת ויש בה חוטים שעל ידם פושט את הטלית, מותר לפושטה בשבת על כל אורך המוט, דהוי כמוסיף על אהל עראי, וכן מותר לפרקה בשבת, ואם אין לה חוטים פטור אבל אסור, וכל זה כשאין בגג או בג"ט הסמוכים לגג רוחב טפח, אבל אם יש שם רוחב טפח הוי כאהל קבוע ואסור אף שיש לה חוטים, וכתב השו"ע (סעיף י"ב) שכשיש בה רוחב טפח אפי' עשרה יחד לא ימתחו אותה, אפי' כשיש בה חוטים. (ובדין פרוכת או וילון, עיין לעיל בדיני מחיצה).

כילת חתנים הפרוסה ע"ג מוט שעל המיטה אם הכינה לכך מבעוד יום ואין בגגה או בפחות מג' טפחים סמוך לגגה חלל ברוחב טפח, מותר לנטותה או לפרקה, אבל אם לא הכינה מבעוד יום אסור אא"כ חוטים כרוכים עליה מבעוד יום, ואם הכילה משולשלת מעל המיטה טפח בזקיפה אחרי שנגמר השיפוע, כל השיפוע נחשב אהל ואסור. ואמנם מיטה שלנו שאין בה מוט שפורסים עליו את הסדין מותר לפרוס סדין על המיטה, דמה שמונח על המיטה אינו נחשב לאהל כיון שאין חלל תחתיו.

כיסוי כלים - חבית שהיא רחבה הרבה, אם החבית מלאה ואין בה חלל טפח מותר לשטוח בגד על כולה, ואם יש בה חלל טפח, לדעת השו"ע אסור לפרוס בגד על כל החבית משום אהל, אלא צריך לשייר מעט, אא"כ היתה מכוסה קצת מערב שבת. ואיירי בבגד העשוי לכסות בו ואינו מקפיד אם נשרה במשקה שבחבית, אבל בבגד שאינו עשוי לכך אסור אף באינו מכסה כולו, שמא יבוא עי"ז לידי סחיטה. (ואף שמוותר להחזיר קדירה ע"ג כירה כיון שהמחיצות כבר עשויות, שאני הכא שהחבית רחבה הרבה), וכן תיבה שיש עליה כסוי, אם אינה רחבה הרבה מותר להניח עליה כסוי, ואם היא רחבה הרבה והכסוי אינו קבוע בצירים, אסור להניח עליה את הכסוי בשבת, אמנם אם מטלטלה כדי להעמידה במקום אחר אסור בכל גוונא, כיון שעל ידי העמדתו הוי כאילו עושה

המחיצה והכסוי יחד, ולכן אם מניחים שלחן ע"ג חביות, יש להזהר שפי החבית יהיה למטה. אמנם דעת הראב"ד והרשב"א שבכל גוונא אין בכסוי כלים משום אהל, ונכון להחמיר כדעת השו"ע שהיא דעת הרבה ראשונים, והנוהגים להקל אין למחות בידם.

מגירה שנשמטה לגמרי מתוך השלחן, לדעת השו"ע אם יש בה חלל טפח אסור להחזירה, וכן **ספסל שינה** שהכסוי שלו אינו מחובר לו בצירים, אסור לדעת השו"ע להחזיר עליו את הכסוי בשבת, ומ"מ הנוהגים להקל באלו אין למחות בידם, והבה"ל דן להתיר במיטה מטעם נוסף.

סימן שט"ז

איסור צידה בשבת

צידה היא אחת מל"ט מלאכות שאסור מדאורייתא לעשותם בשבת, ובכלל צידה כל פעולה השוללת את חירותו של הבעל חי, בין ע"י תפיסתו בידיו בין ע"י הכנסתו או סגירתו במקום שאינו יכול לברוח משם ואפשר לתפוסו שם בקלות, ואם הוא יכול להשטמ שם מזוית לזוית אסור מדרבנן, וכן מין בעל חי שאין דרך העולם לצודו, או בעל חי זקן חיגר או חולה שאינם יכולים לברוח איסורם מדרבנן. ולהלן יבוארו פרטי איסור צידה. ובסוף הסימן יתבאר מה הדין בזה בבעלי חיים שהרגילם להיות בבית.

מתי הכנסה למקום קטן נחשבת צידה - המכניס בעל חי למקום שהוא נצוד בו, והיינו שיכולים לתפוסו שם בריצה אחת בלי להנפש, והשיעור המובא בסימן תצ"ז שצריך לומר הבא מצודה ונצודו הוא אותו שיעור, (כגון הסוגר צפור דרוו -)צפור קטנה מאד הדרה ומשוררת בענפי אילן) במגדל (שנעשה ככלוב גדול), או שאר צפורים ועופות ואפי' תורים ובני יונה לבית או ביבר מקורה שחלונותיו סגורים, או צבי ושאר החיות לבית או ביבר שיכולים לתפוסם בריצה אחת, אפי' אם אינם מקורים והחלונות פתוחים, או המכניס דג לספל מים), הוי צידה מדאורייתא וחייב. ואם יש בביבר או בבית פניות שיכול להשטמ לשם, לדעת רבינו חננאל ורבינו ירוחם זה נחשב מחוסר צידה, ובדעת הרמב"ם יש להסתפק בזה. אבל המכניס בעל חי למקום שאינו נצוד שם, (כגון צפור דרוור לבית, שא"א לתפוסה שם, או המכניס דג לבריכת מים) פטור אבל אסור, ואם צד אותו ממקום זה למקום שהוא נצוד בו חייב. ואם הכניס עוף לבית שהדלת פתוחה ילה"ס אם אסור או שמותר. ובתוספתא איתא שהצד צבי לחצר שיש לה שני פתחים פטור, ומשמע שזה אסור.

צידה באינו מתכוון - כתב החיי אדם שאם צפור דרוור נכנסה לבית, מותר לסגור את הדלת או החלון אם כוונתו שלא יכנס קור או כדי שלא יצטער צער אחר, ואינו רוצה בצידת הצפור, דהוי פס"ר בדרבנן, אבל פס"ר בדבר שיש בו צידה דאורייתא אסור אע"פ שאינו מכוון.

מתי בעל חי נחשב כבר נצוד - הצד בעל חי כשהוא ישן או שהוא סומא חייב, דדרכם להשטמ כשמרגישים יד אדם, והבה"ל מעיר דמשמע בגמ' שיש מינים שכשהם סומים אין דרכם להשטמ. אבל בחיגר או חולה או זקן או קטן שעדיין לא יכול לרוץ וכדו' שאינו יכול להשטמ פטור אבל אסור, ואפי' יכול ללכת קצת כל שמגיעים אליו בשחיה אחת נחשב שהוא כבר נצוד. וארנבת חולה שאינה יכולה לזוז ממקומה, אסור מדרבנן לקחת אותה משום צידה (וגם משום מוקצה), וי"א שחייב. ועיין בה"ל שמביא דעת הט"ז שרק בחולה מחמת אובצנא (עיפות) פטור, אבל בחולה מחמת אישתא (-חום) חייב, וכתב הבה"ל שמהשו"ע משמע דמחמת אישתא פטור ומחמת אובצנא חייב, והבה"ל מקשה למה זה יותר חמור מחיגר וזקן, וכתב שבא"ר משמע שאם אינו יכול לזוז ממקומו מחמת עיפות פטור לכ"ע, וכן מובאר במחצית השקל ובנשמות אדם. עוד מסתפק הבה"ל אם הרודף אחרי בעל חי עד שנתעייף ואינו יכול לזוז ממקומו ולא תפסו בידו חייב, או שאין דרך צידה בכך.

המששה כלב בחיה והכלב תפס את החיה הוי צידה מדרבנן, ואם האדם סייע לכלב אפי' בכך שעמד בפני הבעל חי והבהילו עד שתפסו הכלב, חייב. ואם הכלב תפסו בלא סיוע והוא לקחו מיד הכלב, לכאף פטור. וי"א שאף בחול אסור לצוד ע"י כלבים משום מושב לצים, והעושה כך אינו זוכה לשמחת לויתן.

איזה מין בעל חי אין בו חיוב צידה - כל שאין במינו נצוד פטור אפי' אם הוא צד אותם לאיזה צורך, אבל אסור לצודם. ומשמע בב"י שדבורים יש במינו נצוד, אבל שאר הפוסקים חולקים, וכן משמע מהגר"א. וחגבים טהורים לדעת רש"י זה דבר שיש במינו נצוד, והרמב"ם חולק, ודגים זה דבר שיש במינו נצוד. וזבובים זה דבר שאין במינו נצוד.

סגירת תיבה שיש בה זבובים - יש להזהר שלא לסגור תיבה קטנה שיש בה זבובים, אלא ישאיר פתח שיוכלו לצאת משם, ותיבה גדולה מותר לסגור, דאפילו אם האדם יעמוד בתוכה

אינו יכול לצודם בשחיה אחת, ויש מקילים אף בתיבה קטנה, אם כשיפתח אותה כדי ליטלם הם יברחו (משא"כ בכורות מלאה בדבורים גדולים קצת, שודאי יתפוס אחד מהם), והב"ח והט"ז מחמירים בזה, ובט"ז מכריע שמספיק להפריח את הזבובים שראה, ואינו צריך לדקדק אולי נשארו עוד זבובים, דלא הוי אלא ספק פס"ק בדרבנן, ואם יש בתיבה מאכלים, יש לצדד יותר להתיר, כיון דהוי פס"ר דלא ניחא ליה. והט"ז מחדש כאן שמותר לנעול תיבה אם אינו יודע שיש שם זבובים, דהוי כמריית מיטה שאינו יודע אם יעשה חריץ, ולולא דבריו הסביר הפוכה, דכאן אם יש זבובים הוי צידה בודאי, ומ"מ לעניינינו אין נ"מ כיון שזה ספק דרבנן, אבל בספק דאורייתא, כגון שרוצה לסגור את הדלת ומסתפק אם יש שם צבי, אפשר שזה ספק דאורייתא.

פריסת מחצלת ע"ג כוורת - מותר לפרוס מחצלת ע"ג כוורת, מפני החמה או הגשמים, ובלבד שלא יכוון לצוד, וגם יהיה לדבורים איזה אפשרות לצאת ואפי' אינם רואים להדיא את הפתח הקטן או החור שנשאר, כדי שלא יהיה פס"ר שאסור אפילו בדרבנן, ואם משאר חור גדול מותר אפי' במתכון, כיון שאינם ניצודים כלל.

צידה ע"י סגירת דלת הבית - צבי שנכנס לבית מאיליו או שהכניסו לבית, וסגר הדלת בפניו (אפי' בלא מנעול), והבית אינו גדול, דמטא ליה בחד שחיא, ח"י"ב, אמנם אם לא ידע שיש צבי בבית פטור, אף אם כשנודע לו נזהר שלא לפתוח את הדלת, וכן אם ישב בפתח ונודע לו שיש צבי בבית, מותר לו להשאר לשבת שם ולשמור עד שתחשך. ואם הפתח סתום כבר באופן שאין הצבי יכול לברוח מותר לנעול, דהמנעול אינו צידה אלא שמירה, וכן צבי שהיה קשור בבית מותר לסגור את הדלת, ואפי' אם שחררו את הקשר א"צ לפתוח את הדלת.

צידה ע"י שניים - שניים שנעלו יחד דלת בפני בעל חי פטורים, אמנם אם כל אחד אינו יכול לנעול לבדו חייבים, ואף מי שיכול לבדו, אם עושה באופן שאינו יכול לבדו כגון ע"י אצבע אחת נחשב שאינו יכול לבדו, ואם זה יכול לבדו וזה אינו יכול לבדו, זה שאינו יכול לבדו פטור אבל אסור, וזה שיכול חייב, דמסייע אין בו ממש.

ישב אחד על הפתח ומלאו, מותר לשני לשבת לצדו אפי' אם כוונתו בשביל הצבי, ואפי' אם הלך הראשון מותר לשני להשאר לשבת אף אם כוונתו בשביל הצבי, אמנם אם השני היה צריך לקום ממקומו בשביל שהראשון יוכל ללכת, נתבטלה צידת הצבי ואם השני חוזר לשבת בפתח חייב משום צידה. ואם כשישב הראשון לא היה הפתח מולא, וישב השני ומילאהו, השני חייב. ואם ישב על הפתח בשגגת שבת או בשגגת מלאכה, יש להסתפק אם הוא חייב לקום כשנודע לו, וב"רמב"ן וברשב"א משמע שהוא חייב לקום.

סגירת דלת בית שיש בו בעל חי למטרת שמירת הבית - אסור לסגור את ביתו אם יודע שיש שם צבי, אע"פ שכוונתו לשמירת כלי ביתו. ויש להזהר מאד שאם קנה עוף לפני שבת והעוף עדיין לא הורגל בבית, והוא נכנס לתוך מקום דמטא ליה בחד שחיא, שלא לסגור את דלת הכלוב. וכן אם נפתחה דלת הבית אסור לסוגרה ויש בזה חיוב חטאת, ואפי' אם כוונתו לשמור הבית אסור דהוי פס"ר, אמנם אם הבית גדול דלא מטא ליה בחד שחיא, או שהעוף כבר מורגל בבית וחוזר מעצמו למקומו בערב, י"ל שבזה אם כבר היה נצוד פעם אחת, לא גזרו. ובאמת א"א להזהר בזה כלל, ולכן ראוי שכשקונה עוף חדש והבית קטן, שיהיה העוף קשור עד אחרי שבת.

נכנסה לו צפור תחת כנפי כסותו, אף שכבר נצוד ועומד הוא, מ"מ אסור לו לקחתה בידו משום מוקצה, אלא יושב ומשמרו עד שתחשך, או אם יש לו בית הולך ומניחו שם.

מותר לפתוח את הבית בפני הצבי או לפרוקו ממצודתו, ובלבד שלא יטלטלנו.

הצד נחשים ועקרבים או שאר רמשים המזיקים, אם כוונתו לרפואה חייב, דמיקרי דבר שבמינו נצוד, ואם כוונתו בשביל שלא ישכוהו מותר לכפות עליהם כלי או לקושרם, אף במקום שאין רגילים להמית, ואינם רצים אחריו, דבמקום הזיקא לא אסור רבנן מלאכה שאינה צריכה לגופה. ובנהר שלום אסור להנסיס לכלי כדרך שאר צידה, כדי שלא תשדודו שהוא צדם לצורכו. ובמקום שרגילים להמית, אפשר שאפ"י אם כוונתו לרפואה פטור, דמצוה לבערו מן העולם, ועיין.

צידת שרצים - שמונה שרצים האמורים בתורה שהם החולד והעכבר והצב וכו', שיש להם עור, הצד אותם חייב, דמסתמא צד אותם לצורך העור, (אמנם אם כוונתו בהדיא שלא לצורך פטור), ושאר שרצים אין להם עורות, ואם צדם שלא לצורך כגון כדי לשחק, או בסתמא, פטור אבל אסור, וכן דעת רוב הפוסקים, ולרמב"ם חייב אפי' שלא לצורך, כל שכוונתו למלאכה, ואם צדם לצורך חייב לכו"ע. וי"א שטעם האיסור בשמונה שרצים הוא מפני שאין דרכם להזיק ומסתמא צד אותם לאיזה צורך, ולפי זה אם ימצא בשאר שרצים מין שאין דרכו להזיק יהיה חייב כמו בשמונה שרצים. ובענין חבלה עיין להלן.

צידת פרעוש - פרעוש הנקרא ברגות והיינו השחורה הקופצת, אף שאין במינו נצוד, אסור לצודו מדרבנן, אא"כ הוא על בשרו ועוקצו שאז התירו לצודו ולהשליכו משום צער העקיצה. ויש מקילים שגם אם הפרעוש נמצא על החלוק מבפנים שמותר ליטלו ולהשליכו, פן יבוא לידי עקיצה, (ובא"ר מצדד להקל בזה היכא שהוא על בשרו), אך אם יכול להפילו בלי נטילה ביד בודאי נכון להחמיר, ואין למחות ביד המקילים. ומותר לפלות הבגדים מפרעושים בשבת, אך יזהר שלא יטלם בידו משום צידה, אלא יפילם מעליו.

חבלה ונטילת נשמה בשבת

השוחט או ממית בעל חי חייב משום מלאכת נטילת נשמה, אפילו בבעל חי קטן, וכן החובל ומוציא דם או שנצרך הדם במקומו חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, ודעת הרמב"ם שחובל חייב משום מפרק שזה תולדה של מלאכת דש. ולהלן יבוארו פרטי הדינים באיסורים אלו, ומה הדין בבעלי חיים שאינם פרים ורבים, ומתי כשהם רצים אחריו מותר להורגם.

שמונה שרצים האמורים בתורה, או בהמות חיות ועופות, החובל בהם חייב, אע"פ שלא יצא מהם דם אלא נצצר תחת העור דם אפי' כל שהוא, ושוב אינו חוזר ונבלע בבשר, מפני שנוטל הנשמה שבאותו מקום, וכל זה כשהוא צריך לדם החבלה לכלבו או לאיזה ענין, או שצריך לבשר שנצצר בו הדם כדי להאכילו לכלבו עם דמו, דאם אינו צריך הוי מקלקל ופטור, וי"א שטעם החיוב בנצצר הדם הוא מפני שעל ידי זה הם נחלשים ונוחים להכשב והוי תיקון. ובשאר שרצים אין להם עור ואין חייב בנצצר הדם, כיון שזה יחזור לקדמותו, ורק אם יצא דם חייב.

דעת הרמב"ם שהחובל חייב משום מפרק שהוא תולדה דדש, ולדבריו לחיוב חטאת בעינן שיצא דם בשיעור גזירתו ממקום למקום, וגם אם חבל בשור לאחר מיטה ויצא דם חייב, אבל לרוב הפוסקים הטעם משום נטילת נשמה, וחייב בכל שהוא וכנ"ל. ומ"מ פעמים חייב אף משום צובע, כגון אם נצבע העור בשיעור צביעה ע"י הדם שנתקבץ תחתיו, ויש לו צורך בצביעה זו.

חבלה בדרך נקמה - החובל באדם או בבהמה חיה ועוף של חבירו בדרך נקמה, ויצא הדם או נצצר, דעת הרמב"ם שחייב בכל גוונא, כיון שהוא מתקן אצל יצרו, וה"ה בקורע בחמתו, והראב"ד פוטר, אך לכו"ע יש איסור בכל מקלקל אפי' במלאכה שא"צ לגופה, ולכן יש להזהר שלא להכות שום חי בשבת, הכאה שיכול לבוא לידי חבורה.

אסור לחוך שחין מפני שע"י החיכוך יוצא דם שנבלע בבשר.

המוקיז דם לאדם לרפואה כשאין סכנה או לבהמה, חייב לכו"ע, כיון שהוא רוצה בחבלה לצורך רפואה, ולפי זה **הוצאת שן** לרפואה היא מלאכה דאורייתא, ויש חולקים, דהוצאת הדם היא מלאכה שאינה צריכה לגופה.

הוצאת דגים מן המים - הצד דגים מן הנהר, אפי' אם נותנם מיד בתוך ספל שלא ימותו חייב משום צידה, ואם הניחו עד שמת, או אפי' כשיעור שיבש כרוחב סלע בין סנפיריו, ואפי' אינו יבש ממש אלא שזב ריר משם ונמשך על האצבע אם נוגע שם, חייב משום נטילת נשמה, אפי' אם הוא עדיין מפרכס והחזירו אח"כ למים, דשוב אינו יכול לחיות, ולכן אסור לומר לכנרי להוציא דג מהחבית אף שירא שימות בחבית ויפסדו המים, דלא מקילינן במלאכה

דאורייתא ע"י נכרי במקום הפסד, אמנם אם אומר לו לתתו בתוך מים אחרים מותר, דטלטול מוקצה אינו אלא מדרבנן.

הריגת פרעוש - אסור להרוג פרעוש אף אם הוא על בשרו ועוקצו, וכן אסור להשליכו למים, (דאף שאינו פרה ורבה, כיון שהויתו מן העפר יש בו חיות כאילו הוא נברא מזכר ונקיבה, וחייב משום נטילת נשמה), וכן לא ימוללנו להתיש כוחו שלא יחזור אליו, שמא יהרגנו, אלא יטלו בידו ויזרקנו, והא"ר מצדד להקל במלילה, ולמעשה אין להקל בזה.

הריגת כינה וכדו' - מותר להרוג כינה בשבת בכל מקום שמוצאה בין על בשרו או על בגדיו בדרך מקרה, כיון שאינה באה מזכר ונקיבה אלא מזיעה, וכן המפלה ראשו או בשרו ומצא כינה מותר להורגה, אמנם המפלה בגדיו מכינים לא יהרגם, דכיון שמצויים שם פרעושים חוששים שיהרוג גם פרעושים, (ומ"מ מותר לזרוק כינים למים), אלא ימוללם בידו ויזרקם, ובבה"ל הביא מהאחרונים, שהרבה ראשונים מתירים גם להורגם, ומ"מ ירא שמים יחמיר. לא יקח אדם כינים מעורות שועלים וכדו', משום דהוי פס"ר שיתק מהצמור המוצא בלילה דבר שיש ספק אם הוא כינה או פרעוש, מותר לצודו אך אסור להורוג.

הריגת רמשים - רמשים שהויתם מגללים או מפירות תלושים שהבאישו (ונתהו אחרי העיפוש), וכדו', כגון תולעים של בשר או תולעים שבתוך הקטניות, ההורגן פטור, אבל אסור מדרבנן. אבל רמשים שהם פרים מזכר ונקיבה, או שהויתם מן העפר כמו פרעושים, ההורגם חייב, וכן רמשים שגדלים בפירות כשהם מחוברים יש איסור דאורייתא להורגם.

חיה ורמש הנושכים וממיתים ודאי כגון כלב שוטה, מותר להורגם אפי' אם אינם רודפים אחריו או שהם בורחים מפניו, ושאר מזיקים כגון נחש ועקרב במקום שאינם ממיתים, וכן כל אלו שהם מזיקים בטבעם ונשיכתם נשיכה עוקצת אלא שאין דרכם להמית באותו מקום, (לאפוקי פרעוש ושאר רמשים קטנים שאין בעקיצם כ"כ צער), מותר להורגם רק אם הם רודפים אחריו, (ועיין בה"ל שדן בנחשים אי איירי בנישופין בו או לא), ואפי' במקום שאינו אפי' ספק פיקוח נפש מותר משום צערא, (ולרמב"ם שמחייב במלאכה שא"צ לגופה מותר רק בספק פיקו"נ), ואם אינם רודפים אחריו אסור להורגם, אבל מותר לדרוס עליהם לפי תומו, ואפי' בכונה מותר אם הוא נראה כאינו מתכוון, דמלאכה שאינה צריכה לגופה לא גזרו כשאינו הורג להדיא. ונמלים ושאר שרצים ורמשים אסור להורגם אפי' דרך הילוכו. ואסור להרוג שפי"ן (עכביש) ויש למחות ביד העושים כך על אף שאומרים שזה סכנה כשנופל למאכל, דזה אינו ברי, וגם יכול לכסות המאכלים, וכ"ש שיש להזהר מלהרוג שאר רמשים ותולעים הנמצאים בפירות. ושממית לכא' אסור לדורסה לפי תומו.

שפשוף רוק - אסור לשפשף רוק שע"ג קרקע משום שמשוה גומות, (ובבית מרוצף זה תלוי במחלוקת בסימן של"ז, ולרמ"א אסור בכל גוונא, וע"ג ספסל מותר לכו"ע, דלא שייך אשוויי גומות), אבל מותר לדרסו לפי תומו שאינו מתכוון למרח ולהשוות גומות, אף שמתכוון לדרוס עליו, ואף שמשפשף מעט מ"מ התירו כיון שאינו משפשף הנה והנה, ואע"פ שפעמים ממרח ויש לחוש שישכח וישוה גומות מותר מפני המיאוס, אבל אסור ללכת למקום הרוק כדי לדרוס עליו, ומותר רק להניח רגלו בלא לשפשף כלל. וכתב המ"א שהאידיא שאין הרוק מאוס על בני אדם אסור שיהיה שום שפשוף אף כשדורס לפי תומו, אמנם ליחה היוצאת מן הפה והחוטם דודאי איכא מאיסותא מותר לדורסה לפי תומו, ובבית הכנסת מותר גם ברוק מפני כבוד בית הכנסת, ובבית מרוצף אין להחמיר ברוק יותר מבליחה.

חדש ב'תמצית'

הדרך ללמוד - להנות - ולזכור

קורס חדשני מקצועי וייחודי

בקורס גלגמד בין השאר: כיצד פועלת מערכת הזכרון, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח בצורה משמעותית את מערכת הזכרון, כיצד ללמוד בצורה חווייתית ונכונה ולזכור את הלימוד, כיצד חוזרים בזמן קצר ובצורה מהנה ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים במבחנים וחוזרים את הדברים לטווח ארוך, ועוד.
שמונה שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף, מתוך מאות מקורות מדברי חז"ל וגדולי הדורות, עם כלים מעשיים לאימון אישי.

לפרטים והרשמה 055-400-7977

מבחגי 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי, עמוד היומי,

משנה ברורה, הפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 5:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669**
- במייל 7692282@gmail.com**
- בגדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, 81 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליצונת סיכומי תמצית החדשיים על

הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (פסי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי

- בנקודות ההפצה**
- במייל 7692282@gmail.com**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

תמצית ספרי חפץ חיים

נפוצות ישראל

ישנם כאלו הנוסעים לקצוי ארץ מחמת שהורגלו לחיות חיי

מותרות, ועיקר הדבר מגיע מתאוות הכבוד, שהאדם רוצה להתדמות למי שיש לו יותר ממנו (שזה הפך דעת התורה), וממילא הוצאותיו גדולות והוא נעשה עני ובעל חוב, והוא נוסע למקומות רחוקים כדי להשיג כסף, והרבה פעמים גם שם הוא לא מצליח, ובינתיים בני ביתו רעבים ונתפרסם שמו לגזלן מפני חובותיו, ונמצא כי תאות הכבוד הביאה אותו לקלון וכלימה ולעבירות. ואם הוא כן מצליח באותו מקום מצוי שעל ידי זה הוא רוצה להשתקע שם ומביא לשם את ילדיו, ושוכח את מה שתכנן מתחילה ללכת לשם לתקופה קצרה, והוא וצאצאיו נמשכים אחרי חטאי אנשי המקום. ובאמת חיי מותרות מזיקים גם למי שנשאר לגור במקומו, שכיון שהורגל בכך ואינו יכול בלי זה הוא מתיר לעצמו לזלזל בדיני ממונות, וכיון שהוא רוצה שגם בניו יחיו חיי מותרות, הוא שולחם ללמוד דברים מיוחדים שעיקר החברה שם היא מקולקלת, ועל ידי זה בניו מתקלקלים גם בעבירות שבין אדם למקום, ועל כן החכם יתנהג בהוצאות ביתו כפי הממון שיש לו, (ומעט פחות, שמא יהיה זמן שלא ירויח מספיק). השומע ישמע והחדל יחדל. (פרק ו').

ויש כאלו הנוסעים לארצות רחוקות מחמת שנתרופפה אצלם מידת הבטחון, והם חוששים מה יהיה על פרנסתם, אכן באמת האדם צריך לדאוג גם על נפשו, וכשילך לשם גם אם לא יעבור עבירות ודאי יפסיד מצוות רבות שהם מזון הנפש, וגם הדרך לשם מסוכנת לגוף, ולכן גם מי שפרנסתו דחוקה טוב יותר שישאר בביתו, וידע כי מזונותיו קצובים מראש השנה עד ראש השנה, וודאי הקב"ה יתן לו מזונו גם בלי שייסכן את גופו ונפשו. ויתחזק במידת הבטחון, ויראה איך הקב"ה דאג לו בכל השנים שכבר עברו, וע"י חיזוק זה הקב"ה יעזור לו גם בהמשך חייו. (ז).

והנה באמת נגזרה גזירה "והפיצך ד' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ", ואין אנו מחזיקים שכל מי שנסע למדינות רחוקות אינו אדם מהוגן, אך אדם צריך לחשוב לעצמו שלא מוטל עליו דווקא להיות מאלו הנפוצים בארצות, ויבקש מהקב"ה להשאר קרוב אליו במקום שאפשר לשמור תורה ומצוות כראוי, וודאי יקבל הקב"ה תפילה זו וישלח לו פרנסתו בלי שיעטרך לנדוד. אמנם אם גם כשהוא כאן שמירת המצוות רפויה בעיניו, עלול להיות שנגזר עליו שפרנסתו לא תהיה כאן, וכן מי שמבקש לחיות חיי מותרות לא תועיל תפילתו להשאר כאן. (שם).

ברכה באה לאדם ע"י קיום התורה וע"י חיזוק במידת הבטחון וע"י נתינת מעשר- הנה יש ג' הנהגות שהקב"ה מנהיג את העולם, הנהגה טבעית, הנהגה ניסית, והנהגת הברכה, והנה הנהגה ניסית לשנות את הטבע לגמרי כמו ביציאת מצרים איננה אלא בשביל כלל ישראל או ליחיד הדור, אבל הנהגת הברכה שנשלחת ברכה במעשי ידיי, ומזדמן לו מה שהוא צריך כדי להצליח, אך שאינה ממש בדרך הטבע מ"מ היא מוורה על השגחת ד', (וכמה מייעודי התורה תלויים בהנהגת הברכה), והנהגה זו היא אפי' בדברים קטנים, ובזמן הגלות רואים איך הקב"ה מנהיג את ישראל בצורה שאין יסוד טבעי להצלחתם כשאר יושבי הארץ והצלחתם היא מוכח ברכת ד', וברכה זו היא מוכח קבלת התורה וקיומה, כדכתיב "את הברכה אשר תשמעו" ופירש רש"י ע"מ אשר תשמעו, ומידת הבטחון ג"כ מביאה ברכה לאדם, וא"כ כשחסר מקור לפרנסה בדרך הטבע על האדם לבטוח בד' שיברכך אותו, והבוטח בד' גם במצב שנראה שבדרך טבעית נראה לבני אדם שהוא לא יצליח, הרי הוא בכלל "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחוסים בך **נגד בני אדם**". ויש לדעת שמידת הבטחון שייכת גם למי שאינו הגון. ומה מאד ראוי לנכון בימינו לעשות מה שמצנינו ביעקב "וידר יעקב נדר לאמר וכו' וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך", ונתינת מעשר מביאה ברכה לאדם. נמצא שהתורה והבטחון והמעשר מביאים ברכה לאדם, והמתחזק בשלשתם בודאי אשרייו וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא. (פרק ח').

ההנהגה הראויה לאלו שבאמת מוכרחים ללכת לארצות רחוקות- א' יחליט החלטה ברורה שלא לחלל שבת בשום אופן, אפי' אם יפסיד את עבודתו, ואפי' שעה אחת מן השבת לא יחלל, (דאדם מחויב לתת כל אשר לו ולהשאר עני ואביון ולא לעבור על שום לאו דאורייתא), וקרוב להיות שע"י החלטה זו יזמן לו הקב"ה פרנסה בדרך התר, ומי שיודע שלא יעמוד בנסיון שלא יסע בשום

אופן. ב' לא יאכל אלא אצל אנשים כשרים המקפידים על כשרות המאכלים, (ויש אנשי סגולה שנמנעים שם לגמרי מאכילת בשר). ג' לא יביא את בניו לשם בשום אופן. ד' לא ישהה הרבה אלא זמן מוגבל, כדי שלא יסכן את מצבו הרוחני. ה' יקבע זמן מועט בכל יום ללימוד התורה, ובשבת זמן מרובה כפי שיש בכוחו, כי רק קדושת התורה בכוחה לשמור עליו מהיצר הרע, והיא מגינה על האדם מהיסורים ומצילה אותו מן החטא גם בזמן שאינו עוסק בה. (פרק ט').

זכור למרים

ספר "זכור למרים" נתייחד לבאר כמה דרכים שעל ידם יעורר האדם את עצמו שלא להכשל בחטא לשון הרע ושאר דיבורים אסורים, ולשוב בתשובה על חטאי הלשון, ומה מורית האדם הנשמר כראוי מחטא הלשון, שאף שהיצר הרע נלחם באדם בתחבולות שונות להכשילו יש ביכולת האדם לעמוד כנגדו, והתורה וחז"ל לימדונו מהם הדרכים לעמוד כנגד היצר הרע, ובמיוחד בזמנו דור עקבאת דמשיחא צריך להתעורר ביותר לתקן חטאיו, ולהאמין בקב"ה ולבטוח בו שיגאלנו במהרה. עוד יבוארו בספר זה כמה עניינים יסודיים בעבודת השם.

זכירת מעשה מרים היא הרפואה מחולי חטא הלשון- הנה בית המקדש נחרב בעוון שנאת חינם ולשון הרע, וכיון שבית המקדש עדיין לא נבנה זה מראה שעדיין אנו חוטאים בחטא זה, והתורה היא רפואה לחולי הנפש, והיא גם מלמדת אותנו מה הרפואה לחולי זה, והיינו הא דכתיב "זכור את אשר עשה ד' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים", ונבאר את הפסוק: "זכור" היינו שבזמן שהוא עלול לשכוח כגון בזמן שהוא מדבר עם בני אדם, אז הוא מצווה להזכיר זאת לעצמו. "את אשר עשה" היינו עונש הצרעת שיושב בדד וכו'. "למרים" שאע"פ שהיתה חשובה וגם סיכנה את עצמה להציל את משה מן הים וגם לא נתכוונה לגנותו, נענשה. "בדרך בצאתכם ממצרים" שאע"פ שהיה זה בעת רצון נענשה בבזיון נורא, ק"ו בזמן אחר ובאדם פשוט שבודאי לא ינקה מעונשו. (הקדמה ופתירה).

באיזה אופן מועילה זכירת מעשה מרים לזהירות מלשון הרע- ואמנם אף שאנו אומרים פסוק זה בכל יום זה לא עוזר לנו להשמר מחטא זה, ויש בזה כמה סיבות: א' אם האדם לא מכיר שהוא חולה ועליו למצוא תרופה, התרופה לא מועילה לו, (וילמד הפתירה לספר ח"ח, ושער הזכירה בספר שמירת הלשון, ועל ידי זה יכיר שהוא חולה ותועיל לו הרפואה), ובאמת אדם שמדבר בלי שימת לב, בודאי נכשל בהרבה מחטאי הלשון (גאווה, אונאת דברים, חנופה, שקר, לשון הרע, רכילות, מרמה, מחלוקת, הלבנת פנים, ליצנות, כעס, ועוד, ועל כולם דברים בטלים), ועל הכל יזכר האדם לתת דין וחשבון. ב' לא מספיק לומר פסוק זה, אלא צריך להתבונן בדברים ולהבין גודל הצער שהיה למרים מחטא זה. ג' יש שחושבים שרפואה זו לא תועיל להם, וחושב שיש כאלו שעשו ולא הועיל להם, אך האמת שאם יעשה זאת במשך כמה שבועות, ירגיש כמה הועילה לו רפואה זו. וזכור הוא לשון פעול, וכתב הרמב"ן שיזכיר פסוק זה תמיד בפיו. ויש מהיראים ששים לעצמם פתק קטן על השלחן ובו כתוב "זכור אשר עשה למרים". ד' מלבד זכירה זו על האדם להזהר מהדברים הגוררים אותו לחטא זה, וכפי שנתבארו בשמירת הלשון שער התבונה פרק ט"ז. ה' אם האדם כבר התרגל הרבה בחטא זה הרפואה לזה היא קשה, אך את יתגבר ויתחזק כמה שיוכל ודאי יעזרהו ד'. עוד צריך לדעת איזה דיבורים הם אסורים כדי לדעת ממה להזהר, ונתבארו בספר ח"ח. (א' ב').

ע"י זהירות מלשון הרע ינצל האדם מכל צרה- הנה אדם העומד למשפט נזהר מאד לקצר בדיבורו כדי שלא יפיליו אותו בגלל איזה מילה שאמר, כך צריך האדם להזהר למעט בדיבורו כדי שלא להכשל. ומי שיש לו לב נכון הוא חרד תמיד מזמן העתיד, מפני כף הקלע וחיבוט הקבר והגהנום ומפני יום הדין הנורא, ומפני ז' הדינים שעוברים על האדם, והנה הקב"ה הוא מקור החסד והרחמים, ורוצה למצוא צד זכות במעשי האדם, אולם אם האדם מדבר לשון הרע ורכילות הוא נותן כח למקטרג ומפסיד את ההצלה מן הדינים הקשים. ואל יאמר האדם שאין בכוחו להזהר מלשון הרע, כי מזה שהתורה ציוותה על לשון הרע מוכח שבכח האדם להנצל מחטא זה, אם רק ישים לב ולא ידבר הרבה. (ג').

זירוז לשוב בתשובה על חטא הלשון לפני ביאת המשיח בקרוב- האדם צריך לשוב בתשובה לפני ימות המשיח, מפני שבימות המשיח אין לא זכות ולא חובה, ואם לא ישוב, יתגלו אז לפני כולם העוונות והפשעים שעשה, ויהיה לו בזיון גדול. וא"כ בזמנו שימות המשיח ממשמשים ובאים, שהרי נתקיימו כבר הסימנים שהזכירו חז"ל, ודאי מוטל על האדם למהר לשוב

בתשובה, דעכשיו ניכר שעושה כך לכבוד ד', משא"כ אחר כך. וכל אחד מכיר בעצמו כמה הוא לקוי בחטאי הלשון, וודאי יש יכולת ביד האדם להזהר מחטאים אלו, דאל"כ לא היה הקב"ה אוסרם באיסור גמור אלא בהנהגה טובה בעלמא, ואם ישוב האדם בתשובה לפני ביאת המשיח לא יזכרו לו עוד עוונותיו, אבל אם ימתין וכבר יבוא המשיח, גם אם יתקבלו טענותיו שחטא באונס, מ"מ יפסיד הרבה ממה שלא חזר לפני כן בתשובה. (פ"ד).

חיזוק שלא להתרפות מהימנעות מלשון הרע- כתיב "התרפית, ביום צרה צר כוחך", ובוארו חז"ל שהמתרפה מקיום המצוות ואפי' מקיום מצוה אחת אין בו כח לעמוד ביום צרה כשמתגבר כח הדין בעולם, וא"כ המתרפה מזהירות מלשון הרע שזה כולל כמה עוונות על אחת כמה וכמה. אמנם היצר הרע מוטל עצלות על האדם במיוחד בחטאי הלשון, בגלל שהוא יודע שזהירות בזה תגרום לבטל את כל עמלו וטירחתו. ואמנם מוטל על האדם לעסוק בעבודה רוחנית כמו שהיה עושה לצורך רווח ממון כדכתיב "אם תבקשנה ככסף וכו' אז תבין יראת ד' ", ולכן כמו שהעובדים לצורך ממון לא מתעצלים לקום לעבודה, כך אין לאדם להתעצל מלזכור את מה שקרה למרים ועל ידי זה ימנע מלשהו"ר. (פ"ה).

תנא דבי אליהו זוטא

טעם בריאת היצר הרע- הקב"ה ברא את היצר הרע אע"פ שכבר יש לו תשע מאות ותשעים ותשעה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהן מקדשין לשמו הגדול, בכל יום מיציאת החמה עד שקיעת החמה אומרים "קדוש קדוש קדוש ד' צבאות מלא כל הארץ כבודו", ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה אומרים "ברוך כבוד ד' ממקומו", וכשנגלה הקב"ה על הר סיני ליתן את התורה לעמו ישראל לא נגלה אלא במאתים וארבעים ושמונה אלפים מלאכים שהן משרתים תמיד לפני הקב"ה, אלא לא ברא הקב"ה את היצר"ר אלא רק בשביל בשר ודם, שהוא אוכל ושותה ומוציא רעי כבהמה, ובא לעבוד להקב"ה, וכל משלו משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו עבדים והיו יושבין מעבר לחומה של ברזל, והיה המלך מכריז עליהם ואומר כל מי שירא אותי והוא אוהב אותי יעלה על החומה של ברזל ויבא אצלי, וכל מי שהוא עולה על החומה של ברזל בודאי הוא ירא את המלך והוא אוהב את המלך והוא חביב לפני המלך, ושכרו "ומראה כבוד ד' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל", אצל הצדיקים נאמר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", משא"כ במלאכי השרת, מה יפה כוחו של בעל הבית שהוא מייפה כתר עבדיו כמו כתרו. (פרק י"ב).

מי שקרא ושנה הרבה יהיה מאור פניו גדול משל מי שקרא ושנה קימעא, כדמצנינו שמשה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל היו כולם בפרק אחד ומאור פניהם שוין כאחד, וכיון שעלה משה למרום וקרא ושנה הרבה דברי תורה יותר מכולם זכה שהיה מאור פניו גדול כל כך עד שלא היו בני אדם יכולין להסתכל בו. וחבוקק ששאל אם מאור פניהם יהיה שוה לעולם הבא, אמר לו הקב"ה לאו אלא כל אחד ואחד לפי דרכו, וכיון שעמד חבוקק ודיבר דברים יתרים, הראה לו הקב"ה כל המדות שנאמרו לו למשה אבי החכמה ואבי הנביאים.

השמש תהיה נחת רוח ותענוג גדול לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא, אבל רשעי עמי הארץ יהיו נדונים ובטלים בה, ונדונים תמיד לדורי דורות, וחסידי עמי הארץ אע"פ שלא קראו ולא שנו, הואיל והקראו והשנו את בניהם, ואין בהם עובדי ע"ז וחמס וגזל וגילוי עריות ושפיכות דמים, והיו מהנים תלמידי חכמים מנכסיהן, הקב"ה מביא אותם ומושיבן אצל הצדיקים, ויהיו נהנים מן השמש שיזרח לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא. (פרק י"ב).

פושעיהם של ישראל מהו סופם, הקב"ה מגלה אותם מבתיהם ומארץ מגוריהם, ואין מחזירין אותם לארצם, ומוציאין אותם למקום החורבן, לפי שבאותה שעה כשהן עוברים עבירות הן רוצים בחורבנו של עולם, וכאילו הן דוחקין את רגלי השכינה כביכול. **אבל מי שקורא ושונה ועוסק בדרך ארץ**, הקב"ה מושיבו בין ברכיו ומגפפו ומנשקו ומחבקו ומביא אותו לעירו על כתפיו או על זרועותיו או לפניו או לאחוריו. וולא יאמר אדם לעצמו והלא כבר קריתי ושינתי עד היום הזה בטוב, שוב איני צריך ללמוד אחר כך, אלא יאמר אדם בעצמו שלאחר שעה מיתה, וישא את עיניו ויסתכל אל השמים ויאמר מי ברא אלה שמים וארץ חמה ולבנה כוכבים ומזלות, שהן משכימים ומעריבים לעשות רצון בוראם בכל יום ויום תמיד, כך ישכים ותעריב לדברי תורה לעשות רצון הבורא בכל יום ויום תמיד, ויסתכל אדם בעצמו ויודע שדברי תורה משולים למים ולחם, שא"א להיות בלעדיהם אפילו שעה אחת. וכן נמשלו דברי תורה ליין וחלב, מה חלב מגדל את התינוק, והיין הוא נותן קורת רוח אל הזקנים ומשמח את לבו ומשיב את נפשו

ומאיר את עיניו, אף כך דברי תורה היא מגדלת את לומדיה ונותנת קורת רוח למי שעמל בה ומשמחת את ליבו ומאירה את עיניו. (פרק י"ג).

פעם אמר אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה לאלהיו הנביא בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה, ואמר לו אליהו שאם נתנו לך בינה דעת למלאכה, כ"ש שנתנו לך בינה ודעת לדברי תורה שכתוב בה "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

ראשית ואחרית הדברים כולן יראת שמים ומעשים טובים, ולא יהא אדם קורא ושונה ויראת שמים אין לו.

מי מוריש את עצמו - מי שהוא מרבה באכילה ובשתיה ובשינה.

אין דברי תורה נבלעים בלב האדם אלא במי שהוא עיף להם.

רוח הקודש מבשרת את התלמידי חכמים ואומרת להם, בני אף על פי שנתתי לכם הרבה טובה בעוה"ז, ואצ"ל לימות בן דוד ולעוה"ב שיהיה לכם שכר גדול וכפול ומכופל, אל תזלזלו בדברי תורה, ואל תרבו באכילה ובשתיה ובשינה.

אפילו אם יחיד שבִּישׂרָאֵל יהא שרוי בסופו של עולם ואלף נהרות לפניו, הקב"ה יהא בוקע את כל אותן נהרות ומביאו אצלו.

סיבת הגאולה - אין ישראל נגאלים לא מתוך הצער והשעבוד והטלטול והטירוף והדוחק, ולא מתוך שאין להם מזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע, וכן מצוינו באבותינו הראשונים שלא נגאלו ממצרים אלא מתוך דברי תורה, וכמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים, כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהן פרים ורבים. (פרק י"ד).

תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים והוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור, עליו הכתוב אומר "אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו, יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך", ואומר "מה יפת ומה נעמת אהבה בתענוגים".

מעלת הענוה - לעולם יהא אדם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו, עם רבו ואשתו, ועם בניו ועם בני ביתו ושכניו, ועם קרובים ורחוקים, ואפילו עם עכו"ם בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות וממלא את ימיו ושנותיו בשם טוב, כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים אז אשתו מתייראת ממנו וכן בני ביתו ושכניו וקרוביו ואפילו העכו"ם מתייראין ממנו, שנאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך".

השתתפות בצער הציבור - לא יראה אדם את הרבים שהם שרויים בצער ויאמר אלך ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי, ואם הוא עושה כך, שני מלאכי השרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש עד ביתו אומרים עליו אותו האיש הפורש מן הצבור אל יזכה לראות בנחמות צבור, ואשרי למי שהוא מצער את עצמו עם הצבור שנותנין לו שכר הרבה מן השמים בשביל כך.

אשרי מי ששם את עצמו כשור לעול וכחמור למשא וכפרה החורשת בשדה, ואם קרא אדם תורה יקרא גם נביאים, ואם קרא נביאים יקרא גם כתובים, אם קרא כתובים ישנה גם משנה הלכות מדרש ואגדות, וירבה בישיבה וימעט בסחורה, מיד שורה עליו רוח הקודש והרי הוא בן העולם הבא, ובאותה שעה אומר לו הקב"ה העולם הזה והעוה"ב בית המקדש וימות המשיח שלי ושלך הם.

אמר דוד המלך אני אגיד גדולתו וגבורתו ומלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבכל יום ויום אדם נוצר וגולד וחי ומת ורוחו ניטלת ממנו וניתנת לבעל הפקדון ומכלכלים אותו כתינוק היונק משדי אמו, והכל כפרי מעשיו.

נחלקו רבותינו אם אליהו בא מזרעה של רחל או של לאה או משבט גד, בא אליהו ואמר להם אין אני בא אלא מזרעה של רחל.

אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בכרך גדול של המדינה וראיתי קיסר שהוא רוכב על סוס חשוב מאד, והיו עמו כל גדולי אותו המקום, וראה הראש תינוקת אחת בת ישראל מוכת שחין ומושלכת באשפה, כיון שראה אותה הראש מייד ירד הראש מן הסוס והשתחוה לה, כעסו עליו כל השרים הגדולים ואמרו לו לזאת הבויה אתה משתחוה, אמר להם אל ירע לכם בעיניכם שכל גדולי מלכות של עכו"ם עתידים להשתחוות להם. (פרק ט"ו).

פרקי דרך ארץ

תלמיד חכם שהוא קורא ושונה ועוסק בתורה לשם שמים ועושה תשובה ומעשים טובים, ניצל מעשרה דברים קשים המחייבים את האדם, ואלו הן שתי עינים שהוא רואה בהם ממון שאינו שלו, שתי אזנים שהוא שומע בהן דברים בטלים, שתי ידיים ושתי רגלים שהוא הולך וגונב וגוזל וחומס בהן, שכך שנו חכמים לעולם יהא אדם הולך אל בית המדרש ויהא קורא ושונה ויעשה בידו צדקות כל ימיו ויהיה מאכיל לרעבים ויהיה משקה הצמאים ויהיה מלביש

ערומים וילך ויפדה שבויים, ואפי' אם אדם עושה כל זאת אינו מספיק להלב היוצא מפיו אפילו שעה אחת.

כל הנותן דברי תורה על לבו מעבירין ממנו עוד עשרה דברים קשים: הרהורי עבירה חרב מלכות שטות יצר הרע זנות אשה רעה עבודה זרה עול בשר ודם ודברים בטלים.

בזמן שעני מבקש מן העשיר טיפה של שכר לשתות, או מבקש ממנו טיפה של חומץ, ואין העשיר מוציאו אל העני ונותן לו, העכו"ם באים אחר כך עליו ומבקשים ממנו יין המשובח שבמדיניות. וכן בזמן שעני מבקש מן העשיר חלוק של פשתן או של צמר ללבוש ואין העשיר מוציאו אל העני ונותן לו, העכו"ם באים אח"כ עליו ומבקשים ממנו השרים המופלאים.

"ותזנה משלום נפשי נשיתי טובה", ותזנה משלום נפשי רבי אליעזר בן יעקב אומר זו הדלקת הנר בשבת, נשיתי טובה רבי יהושע אומר זו בית המרחץ, רבי יוחנן אומר זו רחיצת ידיים ורגלים בחמין בערב שבת, אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אלעאי בערב שבת היו מביאין עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין ודומה למלאך ד' צבקות, רבי יצחק נפחא אומר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמיד חכם, רבי עקיבא אומר זו אשה נאה ודירה נאה וכלים נאים, רבי נחמיה אומר זו פת נקיה, ורבי יהודה אומר זו כל צרכו של אדם.

מי שלא רוחץ רגלי רבו ירחץ רגלי סוסים, ומי שלא משמש את רבו ישמש חופרי בורות.

האדם קונה את אביו שבשמים בתלמוד תורה ומעשים טובים, והקב"ה מקנהו לאדם העוה"ז והעוה"ב. והקב"ה קונה את האדם מתוך האהבה ויראה וענוה ושפל רוח ורחמים ושלום ומתוך מרבה בישיבה ודיבוק חברים ופלפול התלמידים ואמת ומתוך עמל בתורה ודרך ארץ.

תלמיד חכם קודם למלך, לפי שאם המלך מת כל ישראל ראוין למלכות. רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם, אבל תלמיד חכם שמת ולא הניח תמורתו ראוי לכל ישראל להתאנח עליו לעולם.

אם ראית עם הארץ חסיד אל תדור בשכונתו. גדולה השנאה ששונאים עמי הארץ את התלמידי חכמים יותר מהשנאה ששונאים העכו"ם את ישראל, ואם עמי הארץ קורים ושונים אין בהם דעת ואסור לכבדם, והמכבדם מוריש את הגיהנם לעצמו.

אם למדת מן האדם שנים ושלשה פרקים התיירא ממנו כאיש שהוא מתיירא מן השמים. לעולם יקנה אדם חבר לעצמו ויאכל עמו, כדי שיקרא עמו וישנה עמו ויגלה לו סתרי תורה וסתרי דרך ארץ, אין חבר נקנה אלא בלקיחה ובדמים.

לעולם היו דן את כל האדם לכף זכות ואל תכריעו לכף חובה, והדן את חבירו לכף זכות גם מן השמים דנין אותו לזכות, ומעשה באחד שנשכר מלאכה ואמר לו בעה"ב שאין לו כלום לתת בשכרו, ודן אותו לכף זכות שהקדיש הכל, וכן היה באמת שנדר כל נכסיו לשמים כדי שבנו יעסוק בתורה עד שבא אל החכמים והתירו לו את נדרי, שכל המאחר נדרו יותר מג' רגלים שוב אין נזקקין לו, לפי שהוא נוהג בהן כדרך שהוא נוהג בהיתר, דברי ר"א, אמר ר' יוסי במה דברים אמורים בנדר מרובה אבל בנדר מועט דיו ל' יום. ומעשה ברבי יהושע שהיה מהלך בשוק של בבל והיו תלמידיו הולכין אחריו, וראה למטרוניתא וכו', ודנו אותו לכף זכות. ומעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ובמלון השכיבה תחת מרגלותיו וכו', ודנו אותו לכף זכות.

מיום שחרב בית המקדש נתמעטה החכמה, ואין לנו על מי לנו להשען אלא על אבינו שבשמים.

ר' ישמעאל בן אלישע אומר מה שיוכל האדם ללמוד ב' שנים יכול הוא לשכחה בשתי שנים כשהוא יושב ובטל, שאחר ששה חודשים הוא אומר על הטהור טמא ועל הטמא טהור, ואחר י"ב חדשים הוא מחליף את דברי חכמים של זה בזה, ואחר י"ח חודש משכח ראשי הפרקים, ואחר כ"ד חודש מאבד ומשכח אפילו ראשי מסכתותיו, ולבסוף הוא יושב ודומם, וסופו שהוא מבקש דבר ממשנתו ואינו מוצא והוא מתבייש ואינו רואה סימן ברכה לעולם.

כל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה ואינו נושא ונותן באמונה, עליו היה ר' יהושע שונה חסיד שוטה ורשע ערום ואשה פרושה ומכות פרושים והתנאין הרי אלו מבלי עולם, והלא התנאין אינן אלא מיישבי העולם הן, אלא כל המורה הלכה מתוך משנתו זהו מבלי עולם. הגרע והבלן והבורסקי אין מעמידין מהם לא מלך ולא נשיא ולא כהן גדול, ואין מוסרים להם דבר שיש בו שררה לרבים, ואין מעמידים מהם אפוטרופסין ליתומים, ר' יוסי אומר פסולים לעדות הם, רשב"ג אומר אין נושאים מהם נשים לכהונה.

ארבע פרוטות אין בהם סימן ברכה לעולם, ואלו הן: שכר כותבין, שכר מתורגמין, והמעות הבאות ממדינת הים, והנושא אשה לשם

ממון. הנושא אשה לשם ממון עליו הכתוב אומר "בד' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם" חודש נכנס וחודש יוצא והממון כלה. הנושא אשה לשם זנות עליו הכתוב אומר "ואכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו כי את ד' עזבו לשמור". הנושא אשה לשם גדולה לטוף מעמידים עליו מאותה המשפחה למעט זרעו אחריו. והנושא אשה לשם שמים עליו הכתוב אומר "ברוך אתה בעיר וכו' וברוך אתה בצאתך", ולא עוד אלא שמוציאים ממנו בנים זכרים שמורים תורה ומצות בישראל ומושיעים את ישראל בעת צרתם.

מט"ו באב ולהלן תשש כחה של חמה וגברה כחה של לבנה ואין כורתין עצים למערכה מפני שאינם יבשים, ומאן דמוסיף באורייתא מוסיפין לו חיים, ומאן דלא מוסיף תקבריה אמייה.

בזמן שהחמה לוקה הוא סימן רע לעכו"ם, ובזמן שהלבנה לוקה הוא סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישראל מונין ללבנה והעכו"ם מונין לחמה, ואם לקתה החמה במזרח סימן רע ליושבי מזרח, ואם לקתה במערב סימן רע ליושבי מערב, ואם לקתה באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו, ואם פניה של חמה דומה לדם - חרב בא לעולם, ואם דומה לשך - רעב בא לעולם, ואם דומה לזה ולזה - חצי חרב וחצי רעב משתלחין על העולם, ואם לקתה החמה בכניסתה - פורעניות שוהה לבא, ואם לקתה ביציאתה - פורעניות ממחרת לבא, וי"א חילוף הדברים, ואין לך כל אומה ואומה שהיא לוקה שאין אליהה לוקה עמה, ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אינן מתייראין מכל אלו. ואם לקתה החמה בחצי חודש אז הדגים פרים ורבים בים והפירות מתחדשים באילנות, ואם לקתה הלבנה בחצי חודש מרחשוון, חרב ורעב ודבר בא לעולם וצרות רבות וגזירות רעות מתחדשים.

בשבע שבן דוד בא, בשנה הראשונה "והמטרת' על עיר אחת ועל עיר אחת לא אִמְטִיר", בשניה יהיה רעב, בשלישית יהיה רעב גדול וימותו אנשים ונשים וכו', ותורה משתכחת מלומדיה, ברביעית שובע מועט, בחמישית שובע גדול והתורה חוזרת ללומדיה, בשישית קולות, בשביעית מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא. וצריך ששבע השנים יהיו דווקא בסדר הזה.

דור שבן דוד בא בו בית הועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגולן ישתומם, ואנשי גולן יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחכמת הסופרים תסרה, ויראי חטא ימאסון, ופני הדור כפני הכלב, והאמת תהא נעדרת (-שנעשית עדרים עדרים והולכת לה), ותלמידי חכמים מתמעטין, ושאר בריות עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות, עד שהראשונה פקודה השניה ממחרת לבוא, נערים ילבינו את הזקנים והזקנים יעמדו לפני הנערים, ובת קמה באמה וכלה בחמותה, ופני הדור כפני הכלב ואין הבן מתבייש מאביו, עניות תרבה והיוקר יעות הגפן יתן פריו והיין ביוקר וכל העכו"ם כולן יתהפכו למינות ואין תוכחות.

אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב בדור שכולו זכאי.

יושבי כפרים כיושבי קברים, וחיהם אינם חיים וממונם אינם ממון ונשיהם ובניהם אינן שלהם, ועל בנותיהם הכתוב אומר "אורור שוכב עם כל בהמה".

טובים שני רגלים לצעיר מג' לזקן, וחבל על הילדות שהלכה לה.

בנפול אויבך אל תשמוח ובכשלו אל יגל לךך פן יראה ד' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו.

אין לפחד עם מי שאינו מופחד ולא לבכות עם מי שבוכה וכו' שמה יבוא לידי שטות.

כל עיר שאין בה עשרה דברים אין תלמידי חכמים רשאין לישב בתוכה ואלו הן: בית הכנסת, בית הכסא, בית המרחץ, בית מלמדי תינוקות, בית דין מכין ועונשין, קופה של צדקה, קופה של בשמים, קופה של תמחוי, כל מיני ירק, ופירות. ר"ע מוסיף אף כל מיני פירות, שכל מיני פירות מאירים את העינים.

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל, ועתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסייתו ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא אם טהורה היא ואין מבין לה, והיינו שאף שידעו ליומר לה טומאתו כיון שזה מפורש בפסוק, לא ידעו אם כשנמצא שרץ בתנור שבתוכו פת, האם הפת היא ראשון לטומאה, מפני שרואים את התנור כאילו הוא מלא טומאה, או שהיא שני לטומאה. רשב"י אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל, שנאמר "כי לא תשכח מפי זרעו", אלא מה אני מקיים 'שוטטו לבקש וגו', שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד.

מצות לוייה - כופין ללויה ששכר לויה אין לה שיעור. כל המהלך בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה. בשביל ארבע אמות שליוה פרעה לאברהם נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה. כל המלוה את חבירו אפילו ארבע אמות שוב אינו ניזוק. הרב מלוה לתלמיד עד עיבורה של עיר, חבר לחבר עד תחום שבת, תלמיד לרב עד פרסה, וברבו מובהק עד שלש פרסאות. (פרק ט"ז).

תמצית

סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

לראות

מבחנים שבועיים
בדף האימייל שלכם
0737-289-669

מבחן 166 פרשת במדבר

משנה ברורה

סימן שט"ז מסעיף ב' עד סוף סעיף ח'

האם מותר לעמוד לפני בעל חי בכדי שהכלב יתפסנו?
א' מותר.
ב' פסול אבל אסור.
ג' חייב חטאת.

באיזה אופן מותר לכו"ע לסגור תיבה קטנה שיש בה זבובים?
א' כשמשיא חור קטן, ובתנאי שהחור ייכר לזבובים.
ב' כשמשיא חור קטן אפילו אינו ייכר לזבובים או בתיבה גדולה.
ג' דווקא כשמשיא חור גדול או כשהתיבה גדולה.

באיזה אופן חייבים חטאת על פריסת מצודה בשבת?
א' אם נצוד בה בעל חי באותה שבת.
ב' אם נצוד בה בעל חי מיד.
ג' בכל אופן אין בזה חיוב חטאת כיון שאינו צד בידים.

צבי הקשור בבית, האם מותר לסגור את הדלת?
א' אסור.
ב' מותר, ואם הצבי השתחרר אח"כ צריך לפתוח את הדלת.
ג' מותר, ואם הצבי השתחרר אח"כ א"צ לפתוח את הדלת.

האם מותר לעמוד על ביתו כדי לשמור כלי ביתו כשיודע שיש צבי בחצוק?
א' מותר.
ב' אסור אבל מדרבנן.
ג' פסול אבל אסור מדרבנן.

האם מותר לכפות כלי על נחש שאינו ממית כדי שלא יזיקנו?
א' מותר.
ב' פסול אבל אסור.
ג' חייב חטאת.

איזה איסור יש בעקירת שן בשבת?
א' איסור דאורייתא.
ב' איסור דרבנן.
ג' מחלוקת.

זכור למרים

מפרק א' סיבה רביעית עד סוף פרק ג'

מדוע מצוי שאדם המוגבל בדיבורים אסורים חושב שאינו מרגיש בזה כלל?
א' מפני ש"כל דרך איש ישר בעיניו".
ב' מפני שהאדם לא מרגיש דבר שלא שילא נותן דעתו על כך.
ג' מפני שהוא חושב שזה מצוה.

איזה ראה מביא הח"ח שהאדם יכול להחזיר מחטא לשון הרע?
א' מכך שהתורה הזהירה על זה ולא אמרה שזה מידה טובה בענמא.
ב' שהרי אנו רואים רבים הנוהגים מזה כראוי.
ג' באמת א"א להחזיר מזה, אבל מי שיעשה מה שבכוונתו יחזיר לו הקב"ה על מה שלא יוכל להחזיר.

מבחנים ב'משנה ברורה' ו'תורת הבית'

אייר - סיון תשפ"ה

ניתן לשמוע שיעורים על פיר"ש,
ש"ס ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר,
שיעורים לימי השבועיים ועוד.
בטלפון 03-6171132

ניתן לעשות את המבחנים
בטל: 0737-289-669
7692282@gmail.com

ובעמדות נדרים פלוס' (נדרים)

מבחן 165 פ. בהר בחוקות

משנה ברורה

מסיון שט"ז סעיף ד' עד סיון שט"ז סוף סעיף א'

מה הטעם שמותר לפתוח מדיף מתקפל בכותל?
א' מפני שהוא עומד לכך מבעוד יום.
ב' מפני שאין כוונתו לשם אהל.
ג' שתי התשובות נכונות.

מדוע כשמסדרים חביתו זו על זו צריך לאחוז את העליונה לפני שמניח את התחתונה?
א' מפני שאם עושה כדרכו יהי עובדיו דחוי.
ב' מפני שזה כעין עשיית אהל, והוא צריך לאויר שתחת העליונה כדי שלא יתעפשו.
ג' מפני שזה כעין עשיית אהל, ואסור אע"פ שאינו צריך לאויר שתחת העליונה.

האם מותר להניח ספר מכאן ומכאן מלאך ואחד על גביהם כשכותבו להגביה את הספר העליון וללמוד רק בו?
א' מותר.
ב' בחול מותר ובשבת אסור.
ג' מחלוקת בין בחול בין בשבת.

באיזה אופן מותר להלכה לחלוט פרוכת כשאינו עושה אהל כלל?
א' כשיש עליה חושים שהיתה תלויה בהם מערב שבת.
ב' אע"פ שאין עליה חושים שהיתה תלויה בהם מערב שבת.
ג' בכל אופן אסור, אא"כ היא כבר פרוסה שפח.

באיזה אופן מותר לפרוס סד"ן ג' המיטה כשאין חלל תחתיו?
א' כשהיה פרוס מעט מערב שבת.
ב' כשאינו משתלשל טפח בזקיפה.
ג' בכל אופן מותר.

איזה פרוכת מותר לתלותה רק ע"י שנים יחד?
א' כשיש לה גג.
ב' פרוכת גדולה אע"פ שאין לה גג.
ג' כל פרוכת אע"פ שהיא קטנה ואין לה גג.

חבית מים שאינה מלאה, האם מותר לכסותה בשבת (להכרעת המ"ב)?
א' אסור.
ב' נכון להחמיר, והמיקל אין למחות בידו דיש לו על מי לסמוך.
ג' מותר לכתחילה, והמחמיר אין מזניחים אותו.

נפוצות ישראל

ופתיחה ופרק א' עד 'סיבה רביעית'

מה מעורר הח"ח בענין כשרות המאכלים במדינות רחוקות במקום ההכרח?
א' שלא יאכל שם אלא פירות וירקות, ולחם המוכר ללדי חיותו.
ב' שלא יאכל שם בשום אופן בשר אפילו כשיודע שהוא שר, ויאכל רק מאכלי חלב וביצים ודגים.
ג' שיבדיר היטב אודות כשרות המאכלים בכמה פרטים.

מדוע הדגיש הכתוב שמה שנעשה למרים קרה "בדרך צאתכם ממצרים"?
א' לפי שבזמן זה הקב"ה דקדק עם ישראל כחוש השעורה.
ב' מפני שאז הייתה שעת רצון וחדוה ואעפ"כ מרים נענשה בבזיון נורא.
ג' לומר שנתעבבו ישראל בגללה בדרך שבעה ימים.

תמצית
סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

לדעת
מבחנים שבועיים
בדף היום משך: דחף ואנרגיה מסד
0737-289-669

מבחנים ב'משנה ברורה' ו'תורת הבית', אייר-סיון תשפ"ה

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש,
ש"ק ומועדים, משנ"ב, ספרי מוסר,
שיעורים לימי השבועיים ועוד.
בטלפון 03-6171132

ניתן לעשות את המבחנים
בטל: 0737-289-669
7692282@gmail.com
ובעמדות נדרים פלוס' (נדעם)

מבחן 168 פ. בהעלותך

משנה ברורה

מתחילת סימן ש"ח עד סוף סעיף א'

האם מותר לקשור או להחזיר קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן?
א' מותר.
ב' פסול אבל אסור.
ג' אסור לקשור ומותר להחזיר.

האם מותר להכניס אבנט לתוך מכנסים?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' בחדישים אסור ובשישנים מותר.

האם מותר לקשור דלי לבאר כדי לשאוב בו מים?
א' מותר.
ב' מותר רק בקשר שאינו של קיימא.
ג' אסור בכל אופן.

באיזה אופן נוהגים לעשות עניבה על גבי קשר?
א' כשהוא עשוי להחזיר בו כיום.
ב' כשאינו עשוי לעולם.
ג' בכל אופן מותר.

האם מותר לקשור קשר ע"פ לפותחו, כשלפעמים נמלך להשאירו כך לעולם?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' ראוי להתמיר.

העושה מלאכה בשבת במזיד, האם מותר לו עצמו להנות מזה?
א' מותר במצאי שבת בכדי שיעשה.
ב' אסור לעולם, ואפילו להנות מדמי המלאכה אסור.
ג' אסור לעולם, אבל מדמי המלאכה מותר להנות.

התבשר בשבת בשוגג, האם מותר להנות מהמלאכה (משנה ברורה)?
א' אסור לו עד מוצאי שבת ולאחר מותר מיד.
ב' במקום צורך מותר גם לו מיד.
ג' אסור לו ולאחרים עד מוצאי שבת.

זכור למרים

פירקים ח' עד י"א

האם לענין לבוא מזכירים לאדם את מה שהוא למד?
א' המלאך מזכירו מה שנלמד כדי שלא יתבייש.
ב' מה שהוא לא זוכר טוב בחייו לא יזכור לעתיד לבוא.
ג' אם למד בריצפות יזכור הכל, ואם למד בהפסקות יזכור רק את הדברים בטלים שדיבר.

מדוע כינו חז"ל את מצאצאם הדיבור בשם אומנתו?
א' מפני שהדיבור קשה עד מאוד.
ב' מפני שלפעמים מצוה לדבר.
ג' להורות שצריך האדם להתחנך בזה בכל יום, כאומן לאומנתו.

מבחן 167 פרשת נשא

משנה ברורה

מסימן ש"ח סעיף ט' עד סוף הסימן

פרעוש הנקרא ברגות, האם מותר להורגו או לצודו?
א' אסור, אא"כ הוא על בשרו ועוקצו.
ב' אם הוא על בשרו ועוקצו מותר לצודו ואסור להורגו.
ג' אסור בכל אופן.

באיזה אופן מותר להרוג כלב שוטה בשבת?
א' כשהוא דרך אחריו.
ב' אפילו כשאינו דורך אחריו ובלבד שאינו בורח ממנו.
ג' אפילו בבורח ממנו.

באיזה אופן מותר להרוג נחש ועקרב במקום שאינם ממיתים?
א' אם הם רצים אחריו.
ב' אפילו אם אינם רצים אחריו.
ג' בכל אופן אסור.

מה התירו ברוק הנמצא ע"ג קרקע במקום שהוא מאוס?
א' לשפשפו.
ב' לדרוס עליו לפי תומך בדרך הילוכו אנ"פ שמצוי שמשפשף מעט.
ג' מותר רק להניח רגלו על הרוק בלא שישתפשף כלל.

בעלי חיים שהרגלים בבית ונעשו בני תרבות, מה מותר לעשות כשהם מחוץ לבית?
א' אסור להכניסם לבית.
ב' מותר להכניסם בידי.
ג' מותר להכניסם אך לא יטלם בידי.

הקונה אוזניים ותרנגולים ואינם רגילים בביתו כלל ולא יחזור מעצמם לבית, מה מותר לעשות אם יצאו?
א' אם חושש מפסידא מותר להכניסם למקום שאינו יכול לתופסם בשויה אחת.
ב' אם חושש מפסידא מותר להכניסם ע"י נכרי למקום שאינו יכול לתופסם בשויה אחת.
ג' אסור בכל אופן.

באיזה אופן אין אסור צידה בפרה וסוס?
א' רק כשהורגלו להיות בביתו.
ב' בכל אופן מותר כיון שאין דרכם להשמש מתחת יד אדם.
ג' מותר לצודם, אבל אם מרדו יש בזה חיוב חטאת.

זכור למרים

מתחילת פירקים ד' עד ז'

מה הכונה "התרפית ביום צרה צר כחך"?
א' שכאשר האדם מתרפה כאשר בא תסיון לידו, לא יהיה לו כח יותר לעמוד בגסיונות.
ב' למי מתרפה כאשר הוא רואה צרת חבירו, והוא ממשיך לדבר בגנותו.
ג' למי שמתרפה בעת שמתגבר כח הדין בעולם.

מדוע הפסוק "חכם לב יקח מצות" שיצא באופן מיוחד להוריות מחטאי הלשון?
א' מפני שמצויה הרבה שמתעב נסיון לידו וכשעומד בנסיון יש לו שכר כעושה מצוה.
ב' מפני שאדם שלא מזהיר כראוי חטאיו הלשון האדם לא יוכל לקחת את המצוות שעשה לעולם העליון.
ג' מפני שער"י זהירות מחטא הלשון האדם נמנע מלהרבות בדיבור ונשאר לו יותר זמן לעשות מצוות.